

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903.      Andra Kammaren.      N:o 54.

Onsdagen den 6 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 29 nästlidne april förda protokoll.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *C. von Friesen* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen om anslag för en undsättningsexpedition till Södra Ishafvet.

Den kungl. propositionen bordlades.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 5, angående skogslagstiftning och därmed i samband stående ämnen.

Ordet lämnades häruppå till

Herr Widén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I enlighet med det förslag, som enligt hvad jag vet kommer att samtidigt väckas i Första Kammaren, tillåter jag mig hemställa, att särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 5, måtte af kammaren uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan måndagen den 11 dennes.

Denna herr Widéns hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blef å nyo bordlagdt Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående innehållet i prästbetyg.

## § 5.

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.

Till afgörande förelåg särskilda utskottets n:o 3 utlåtande, n:o 3, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels ock vissa inom Riksdagen väckta motioner.

Till förberedande behandling hade utskottet fått mottaga Kungl. Maj:ts till innevarande års Riksdag aflåtna proposition n:o 56 med förslag till ecklesiastik boställsordning samt därvid bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden och ett i högsta domstolen fördt protokoll.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft tre inom Andra Kammaren väckta, till utskottet remitterade motioner, nämligen:

1:o) motionen n:o 156, väckt af herr *M. F. Nyström*, och hvari yrkats, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning i hvad den afsåge byggnads- och underhållsskyldighet för andra och tredje klassens bostadsboställen på landet.

2:o) motionen n:o 176, väckt af herr *O. W. Redelius*, som föreslagit vissa förändringar i 13 och 14 §§ af förslaget till ecklesiastik boställsordning; och

3:o) en af herr *N. Andersson* i Pettersborg väckt motion, n:o 184, hvari förslag jämväl framställes beträffande nyssnämnda två paragrafer.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, ville i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition — med afslag å herr Nyströms motion, n:o 156, herr Redelius' motion, n:o 176, och herr Anderssons i Pettersborg motion, n:o 184, — för sin del antaga ett af utskottet framlagdt förslag till ecklesiastik boställsordning.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herrar *Ericsson* i Vallsta, *Eriksson* i Bäck, *Andersson* i Pettersborg, *Johanson* i Valared och *Arnoldsson*, hvilka yrkat, att Riksdagen, med afslag å utskottets förslag till ecklesiastik boställsordning och Kungl. Maj:ts förevarande proposition n:o 56 samt herr Redelius' motion n:o 176 och med anslutning till herr *N. Anderssons* i Pettersborg motion n:o 184, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla att, vid förnyadt framläggande af förslag till ecklesiastik boställsordning, detta måtte ske i öfverensstämmelse med af reservanterna uttalade grunder och åtföljas af förslag till ny reglering af prästerskapets löner.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr Redelius, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med

afseende å föredragningen tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att den sker på följande sätt:

att lagförslaget 13 och 14 §§ först och på en gång föredragas;

att därvid diskussionen må få röra sig om lagförslaget i sin helhet;

att föredragningen därefter sker paragrafvis;

att af lagförslaget paragrafer ej andra uppläsa än de, beträffande hvilka uppläsning särskildt begäres;

samt att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller den andra kammaren återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de paragrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af den ena eller den andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna för-  
anleda.

Hvad herr Redelius sålunda hemställt blef af kammaren bifallet.

Med anledning häraf föredrogos till en början 13 och 14 §§ i omförmälda författning.

För 13 § hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

1. Å andra klassens bostadsboställen på landet skola sätesbyggning, visthus, hushållskällare, brygghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus och brunn för hushållet, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus finnas, af pastoratet nybyggas och underhållas. Öfriga laga hus å sådana bostadsboställen nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

2. Å bostadsboställen af andra klassen i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

Enligt utskottets förslag skulle i paragrafen efter ordet »brunn» inskjutas orden »eller vattenledning».

För 14 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

1. Å tredje klassens bostadsboställen på landet skola alla laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

2. Å bostadsboställen af tredje klassen i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

Vid dessa paragrafer hade afgifvits reservationer:

af herr *Redelius*, som för nämnda paragrafer föreslagit denna lydelse:

13 §.

Å andra och tredje klassens bostadsboställen på landet skola sätesbyggning, visthus, hushållskällare, brygghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus och brunn eller vattenledning för hushållet, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus

*Angående  
förslag till  
ecclesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

Angående  
förslag till  
ecklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)

finnas, af pastoratet nybyggas och underhållas. Öfriga laga hus å sådana bostadsboställen nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

#### 14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klassen i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

af herrar *F. A. Anderson* och *af Callerholm*, hvilka instämt i herr *Redelius'* reservation;

af herrar *Falk* och *E. L. Petersson*, som yrkat, att § 13 mom. 1 måtte erhålla följande lydelse:

Af de laga hus, som enligt denna boställsordning för bostadsboställe af andra klassen på landet föreskrifvas, nybygger och underhåller pastoratet dem, beträffande hvilka nybyggnads- och underhållsskyldighet hittills ålegat socknemännen. Öfriga laga hus å sådant boställe nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

Sedan utskottets förslag till ifrågavarande paragrafer blifvit uppläst, lämnades ordet på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartement, herr statsrådet von *Friesen*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då utskottet, som ägnat denna fråga en synnerligen förtjänstfull behandling, i vissa ganska väsentliga afseenden kommit till annat resultat än den kungl. propositionen, ber jag att få begagna mig af den af kammaren beslutade rätten att här yttra mig om förslaget i dess helhet.

Innan jag gör det, vill jag genast från början reservationsvis anföra, att jag väl känner, att jag i denna fråga har mycket liten praktisk erfarenhet och att vida mer erfarenhet och sakkunskap i ämnet finnas hos åtminstone hvarje landtman inom denna kammare.

Emellertid torde alla vara ense därom, att det behöfs reformer af bestämmelserna i fråga om de ecklesiastiska boställena; om den saken råda nog ej olika meningar. Frågan är, hvilka och i hur stor grad nu och hur man skall få dem till stånd.

Jag begagnar tillfället att uttala min åsikt om den stora reform, som bör vara framtidens mål. Det är enligt min mening den, att prästen erhåller, icke boställe, utan *bostad* jämte sin lön. Det har nog funnits en tid, då det af många skäl kunde anses vara ganska lämpligt, att en präst tillika var landtbrukare, och gemensamheten äfven i materiella intressen nar nog på sin tid bidragit till att fastare sammanknyta bandet mellan prästen och församlingen. Men jag tror, att den tiden är förbi. Prästens ämbetsuppgift, hans religiösa uppgift har vuxit betydligt genom förändrade förhållanden, och nutidens präster i allmänhet äro icke längre så ägnade att sysselsätta sig med landtbruk som de — efter hvad jag tror — i ganska hög grad voro förr i världen. Lika mycket som den präst, som var en god landtbrukare, härigenom kom att få ytterligare ett band mellan sig och sin församling, lika säkert är, att om en präst är en dålig

landtbrukare, så utgör detta långt ifrån något föreningsband dem emellan. Han bör uteslutande ägna sig åt sitt stora och höga kall och bör därför åtnjuta lön jämte bostad med därtill hörande trädgård — kort sagdt en verkligt landtlig bostad. Detta är hvad som enligt min åsikt är framtidens lösning af bostadsfrågan, och denna tanke bör förverkligas i sammanhang med en definitiv lönereglering för prästerskapet, så att lön + bostad blir prästens förmån af tjänsten. Men denna reform står ej nu att genomföra. Först och främst torde ej den allmänna meningen hos vederbörande parter ännu vara mogen för den saken. För det andra hindra de nu gällande löneregleringarna, hvilka i allmänhet ej löpa ut förr än år 1916, men af hvilka väl många gälla ända bort till år 1940 och därefter. Dessa löneregleringar äro ju ett slags kontrakt mellan församlingarne och staten, som ej kunna mot parternas bestridande upphävas, förr än deras tid är ute.

Fråga är då, skall man vänta till dess, eller skall man göra något under tiden? Det beror på hur svåra missförhållandena äro och hvad som kan göras till deras afhjälpan samt om de åtgärder, som kunna vidtagas, ej äro af den beskaffenhet, att de efteråt en längre tid stå hindrande i vägen för mer vidtomfattande och djupgående reformer.

De missförhållanden, som finnas, äro åtskilliga. Man torde egentligen kunna särskildt understryka 2 af dem. Först och främst är frågan om hvem som är skyldig att bygga och underhålla byggnaderna vid boställena ganska sväfvande och oklar, frågan om hvilka som skola vara laga hus och om hvem som skall bygga det ena och hvem det andra. Det finns inga andra bestämmelser än byggningsbalkens i 1734 års lag med några smärre förändringar, som sedan tillkommit. Dessa bestämmelser äro föråldrade, och det torde vara faktiskt, att de i allmänhet ej kunna tillämpas. I stället få laga syner, ekonomiska besiktningar och vederbörande domare här vid lag följa en praxis, som går vid sidan af lagen. Detta är icke bra. Det är dels stridande mot den regeln, att hvad som är praxis bör också göras till lag så fort som möjligt, dels kan det ej undgå att framkalla åtskilliga misshälligheter mellan prästerskapet och församlingarne, som äro af bedröflig natur just på grund af den grannlaga ställning en präst alltid intar. Det är i hög grad önskligt, att bestämmelser härvidlag träffas, som man kan rätta sig efter och som man kan påpeka såsom verkligt gällande och tillämpad lag.

Det värsta, oftast omtalade, mest kända missförhållandet är emellertid komministrarnes olyckliga ställning. Dessa kyrkans svagast afönade tjänare ha ju byggnadsskyldigheten helt och hållet lagd på sig, hvarigenom de tvingas in på skuldsättning och ekonomiska bekymmer utöfver de bekymmer, som den oftast knappt tillmätta lönen förorsakar dem.

Kan man i någon mån minska dessa olägenheter, torde det nog vara skäl att göra det utan att afvakta tiden för en genomgående reform. Då har det kungl. förslaget sökt att göra detta först och främst genom att bestämma en viss ordning för byggnadsskyldig-

*Angående  
förslag till  
ecclesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
eklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

heten och för hvilka hus, som skola vara laga hus. Denna ordning rubbar ej de nuvarande rättsförhållandena. Den kan genomföras utan att löneruleringsperioden hunnit sitt slut, ty den endast reglerar förhållandena så att säga efter praxis. Det blir härigenom bestämdt, hvilka hus skola finnas, hvilka hus prästen skall bygga, hvilka församlingen skall bygga. Därigenom vinnes det mål jag nyss antydde, och därjämte ett annat, nämligen att det skall gå mycket lättare att utarrendera boställena. Detta medför nu vissa svårigheter, då af de hus, arrendatorn disponerar öfver, somliga skola underhållas af församlingen, andra af boställshafvaren. Det är nu svårt att få arrendekontrakt upprättade på längre tid, ja, öfver hufvud taget att få dem till stånd. Om man intar samma ståndpunkt som jag och anser, att idealet är bostad, ej boställe, är det en i hög grad önskvärd sak, att utarrendering af bostället äger rum i så många fall som möjligt och att den sker i största möjliga utsträckning. Frågan om boställenas borttagande är svår, ej blott därför att opinionen ännu är oklar rörande dem, och löneruleringar ännu pågå, utan äfven af ett tredje skäl, som jag nyss ej kom att nämna, jag menar det, att man ej säkert känner deras rättsliga natur: hvart skola de gå, i fall de upphöra, hvem är den egentliga ägaren? För att afgöra detta pågår på Riksdagens begäran en utredning, som företages af fullt kompetent person. Det är en mycket genomgående och fullständig utredning, af hvilken herrarne ha sett en del. Utredningen är ännu långt ifrån afslutad, men då den blir färdig, torde den bringa reda i saken. Under tiden vore det synnerligen lämpligt, om man mer och mer kunde få boställena utarrenderade. Det skulle vara ett slags brygga till den stora reformen. Det skulle visa sig, att det ginge bra för sig och vore fördelaktigt för prästerna, och detta skulle göra dem mera bevågna för förändringen.

Mot den af mig så kallade stora reformen har man ju också anmärkt, att det vore svårt för prästerna att på landet skaffa sig uppehälle in natura, om de ej hade jordbruk och ladugård. Denna invändning kunde förr i världen hafva giltighet, men numera — i telefonens och järnvägarnes tider — tror jag, att den är af mindre betydelse. Det kan ju undantagsvis finnas trakter, där det är svårt, men vi se ju, att andra ämbetsmän ha upphört att hafva boställen och likväl reda sig rätt bra.

Således skulle genom dessa bestämmelser, genom att införa en bestämd ordning, ingenting rubbas i förhållandena, hvarken i skyldigheter eller rättigheter, men ordning i förhållandena skulle införas, utarrendering underlättas, anledningarne till misshälligheter undanröjas — allt enligt min åsikt förmånliga omständigheter.

Men komministrarna då! Hvad vinna de genom detta? Det har föreslagits af reservanter, att församlingen skulle öfvertaga samma del af byggnadsskyldigheten äfven på komministerboställena som på kyrkoherdeboställena. Ingen skulle hellre än jag önska detta, men jag anser den reformen vara utförbar annat än genom fullkomligt

frivillig och vänlig öfverenskommelse å båda sidor. Sådan är emellertid ej att vänta, så länge de nuvarande löneregleringarna gälla.

Det talas af Andra Kammarrens 5 landtmannarepresentanter inom särskilda utskottet om att lägga all byggnadsskyldighet på prästerskapet och i stället gifva det årligt byggnadsbidrag. Det är ju ett sätt att lösa frågan; men det kan ej genomföras förr än löneregleringsperioden är slut, och det blir ganska svårt att genomföra äfven då.

Hvad har man nu här gjort för komministrarne? Jo, man föreslår i den kungl. propositionen de s. k. byggnadslånekassorna i tanke att genom inrättandet af sådana i någon mån kunna lätta de ekonomiska svårigheterna för komministrarne. Man har ju förut sökt lätta svårigheterna för de svagast aflönade genom att gifva dem bidrag från löneregleringsfonden. Det lättar ju alltid något, men ej fullständigt. Om de i stället finge byggnadslån ur en därför särskildt inrättad kassa mot måttlig ränta och mångårig amortering, skulle de ej längre behöfva råka i sådan skuld, som skulle hvila så tryckande på dem, som deras hittillsvarande skulder, hvilka äro grundade på privat kredit och därför äro dyrare och osäkrare. Dessa byggnadslånekassor äro afsedda att hjälpa äfven kyrkoherdar, bland hvilka många ha svåra bekymmer för sin byggnadsskyldighet, äfven de, men naturligtvis i främsta rummet komministrarne.

Nu har utskottet ej velat antaga förslaget om dessa byggnadslånekassor. Utskottet anser, att de skulle bli för dyra, det blefve för många små kassor, det borde ha föreslagits en större central anstalt o. s. v. Dessa anmärkningar äro ganska beaktansvärda, men med afseende å dem kan man ju säga, att ingenting nytt kan företagas utan att det uppstår svårigheter, som man får söka afhjälpa så godt sig göra låter.

Då emellertid utskottet tagit afstånd från förslaget, skall jag ej vidare uppehålla mig därvid. Utskottet har i stället infört en betydligt förlängd årsberäkning. För närvarande är det så, att om en komminister, jag tar det blott såsom ett exempel, nybygger boningshuset på bostället, bor där i 5 år och sedan dör, så får sterbhuset af efterträdaren ingenting i ersättning för nybyggnaden. Då det anses, att en 5 års period är det högsta, skulle sterbhuset således, när han efter 2 år afginge, få ersättning motsvarande  $\frac{3}{5}$  af byggnadskostnaden efter laga synevärdering. Men om han dör efter 5 år, får sterbhuset ingenting.

Nu har utskottet i stället föreslagit, att tiden skulle utsträckas till 25 och 35 år. Då kostnaden för nybyggnad komme att fördelas på 35 år, skulle sålunda en komminister, som utfört nybyggnad, men strax därefter finge lämna bostället, t. ex. efter 5 år, drabbas af  $\frac{5}{35}$  däraf, medan  $\frac{30}{35}$  skulle åligga hans efterträdare. Afven denna anordning har sina svårigheter, och mycket trassliga förhållanden därunder kunna uppstå, som herrarne lätt inse. Men då äfven detta innebär en hjälp för komministrarne, anser jag, att jag för min del mycket väl kan acceptera denna utväg.

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
kosttällsordning.  
(Forts.)

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

Detta är den största olikheten mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Sedan är det några smärre ändringar, där man ser utskottsmedlemmarnes sakkunskap i detaljfrågor göra sig gällande, och för min del har jag härvidlag icke något att invända.

Jag tror, att det vore olyckligt, om detta förslag fölle i Riksdagen, ty de nuvarande förhållandena äro bedröfliga, och faller det nu, blir det icke lätt att afhjälpa missförhållandena.

Nu har sagts, att det ju sitter en lönerogleringskommitté, som skall uppgöra förslag till reglering af prästerskapets löner, och att den nog snart kommer med sitt betänkande, hvarför vi böra vänta till dess.

Men denna reglering afser ju en aflägsen framtid. Den börjar icke gälla förrän 1916. Låt vara att det endast är 13 år. Och 13 år kunna löpa som en dröm under lyckliga förhållanden, men de kunna bli tunga nog under olyckliga, krångliga och svåra förhållanden.

Jag tror, att det föreliggande förslaget har den fördelen att afhjälpa några af de värsta missförhållandena, utan att lägga något hinder i vägen för en grundlig reform, när helst tiden är mogen för en sådan. Den invändningen skulle man ha kunnat göra emot lånekassor, att inrättandet af sådana finansiella låneanstalter möjligen skulle kunna medföra den olägenheten, att det sedan blefve svårare att komma in på en grundligare reform. Men det förslag, utskottet gjort, har i det fallet ett företräde, att det icke lägger några hinder i vägen för en grundlig reformering. Det gäller endast en reglering af de nuvarande boställsförhållandena, så att lag kommer i öfverensstämmelse med praxis, och det är bra. Och det hjälper dock i någon mån de af byggnadsskyldighet mest betungade prästmännen, och det är också bra.

Frågan är icke så liten, ej heller af så litet intresse, därom är jag öfvertygad, och den saken känna nog de herrar, som haft med hithörande förhållanden att göra, ganska väl till.

Jag tror, att det för ögonblicket är svårt att komma längre och närmare, huru mycket jag än skulle önska det, och jag tror därför, att det för förhållandet mellan församlingarna och prästerskapet samt för prästerskapets ekonomi därjämte vore en ganska god sak, om Riksdagen i dag ville antaga utskottets förslag.

Herr Redelius: Först ber jag att få säga ett par ord med anledning af det yttrande, som vi hörde från statsrådsbanken.

I afseende på första punkten däraf vill jag ansluta mig till den åskådning, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde gällande i början af sitt anförande, nämligen angående *prästernas befrielse från tvånget att vara jordbrukare*. Jag har länge hyst samma åsikt och flera gånger uttalat densamma, men likväl hvarken i kommitté eller utskott reserverat mig hufvudsakligen af det skäl, att jag ansett motståndet vara så starkt både ifrån ämbetsbrödernas och församlingarnas sida, att jag ansett det vara lönlöst



att underkasta mig besväret med att skrifva en längre reservation, hvilket ju då varit nödvändigt, om något skulle kunna vinnas i antyddta hänseende.

Men eftersom ett uttalande nu gjorts från ett så betydande håll, ber jag att få ansluta mig till den åsikten, att prästernas löneförhållanden böra regleras så, att de få bostad med trädgård och därjämte kontant lön för sin anständiga bärgning, *utan att de därför nödgas vara jordbrukare*. Jag ber att få framlägga några skäl för denna min uppfattning, som är grundad på egen erfarenhet.

Det är förenadt med icke ringa svårigheter för en prästman att tillträda en prästgård, som han måste sköta själf för att få sitt lefvebröd, då han icke är därtill förberedd; enär han suttit hela sin ungdomstid vid boken och sedan under sin första tjänstgöringstid i församlingarna icke haft befattning med sådana saker. Äfven om han varit lycklig nog att få mottaga ett boställe, som är välbyggt, råkar han i alla fall lätt ut för ekonomiska svårigheter, när han skall anskaffa ny uppsättning till detsamma. Han kommer vanligtvis dit med tomma händer, så att säga. Ty den unge prästmannen, som tillträder ett boställe (åtminstone har det varit förhållandet i många fall, jag känner), har just icke någon annan egendom än sin garderob och sina böcker. Men han måste dock skaffa kreatur, foder och inventarier, aflöna tjänstfolk o. s. v., och det kostar pengar; det blir mängen gång en lika dryg, till och med drygare tunga än själfva byggnadsskyldigheten kan vara.

Vidare ber jag få säga ett par ord om några omständigheter, som man annars kanske anser icke betyda så mycket, men i mina ögon hafva rätt stor betydelse.

Om ett jordbruk skall skötas ordentligt — däri torde nog mången instämna med mig — kommer detta naturligtvis att mycket upptaga prästens tid och tankar, hvarigenom han mer eller mindre drages ifrån det, hvarmed han egentligen skulle sysselsätta sig, och fullgörandet af hans hufvuduppgift lägger hinder i vägen för att ordentligt sköta bostället. Därtill kan inträffa något af följande två möjligheter:

Antingen sköter han sitt jordbruk väl och har framgång därmed; då utsätter han sig för denna misstanke eller denna miss-tolkning: »Ja han är jordbrukare mer än präst», eller ock lyckas han icke, utan bostället blir mindre väl skött; ja då heter det: »Han är opraktisk, han förstår icke att tillvarataga hvad han fått mot-taga.»

Intetdera är bra.

Nu medger jag, liksom den högt ärade föregående talaren, att man för närvarande icke kan göra något åt saken; jag har därför endast velat uttala min anslutning till det som han yttrade utan att kunna göra något yrkande.

Jag öfvergår nu till det, som gaf anledning till att jag begärde ordet, eller det föreliggande förslaget.

Om vi närmare betrakta detsamma, finna vi, att dess innehåll

*Angående  
förslag till  
ecklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

kan uppdelas i tre hufvuddelar: den första rörande boställenas åbyggnader, den andra om boställenas häfd och jordbruk med hvad därtill hörer och den tredje om syner och besiktningar. Nu visar det sig af utskottets betänkande, att man inom utskottet blifvit enig beträffande de två sista hufvudafdelningarna. Där är det fråga hufvudsakligen om sådant, som rör prästens intressen, och därför är det lätt begripligt, att meningarna kunnat ena sig. Det rör sig hufvudsakligen om efterträdarnes rätt. De flesta och viktigaste bestämmelserna gå just ut på att skydda efterträdaren, så att företrädaren icke gör någonting vid bostället, hvaraf efterträdaren kan lida men. Man söker härvidlag skipa rättvisa, såvidt man förmår. mellan den ene och den andre. Men då ingen meningsskiljaktighet i det hänseendet förefunnits inom utskottet, skall jag icke uppehålla mig vid denna del af utskottets framställning, ehuru väl jag kunde ha åtskilligt att säga i synnerhet beträffande den andra afdelningen.

Jag öfvergår därför till den del, hvarpå frågans afgörande utan tvifvel hänger, nämligen till den, som rör åbyggnaderna.

Såsom af lagförslaget framgår, ha vi där några kapitel, som handla om huru många hus, som skola finnas, huru de skola byggas, hvem som skall bygga eller bekosta byggandet. Intresset har hufvudsakligen tillspetsat sig omkring §§ 13 och 14, som nu blifvit föredragna, och det är därvid jag afgifvit min reservation och de öfriga reservanterna fogat sina. Det är sålunda där, som de olika meningarna brutit sig mot hvarandra.

Jag ber nu med anledning däraf få ansluta mig äfven till den andra punkten i herr ecklesiastikministerns anförande, nämligen den, som rör fördelningen af byggnadsskyldigheten på jordbruksboställena med syfte att underlätta deras utarrenderande. Äfven jag har med lifligt intresse deltagit i uppgörandet af förslag till arrendelag, ty jag anser det vara önskvärdt, att jordbruksboställena bli utarrenderade i så stor utsträckning som möjligt. Jag ansluter mig således i detta fall till den uppfattning, som här förut uttalats.

För den skull, hufvudsakligen för den skull har jag varit med om den fördelning af laga husen å prästgårdarne, som Kungl. Maj:t föreslagit, hvilket förslag af utskottet accepterats, nämligen att alla de hus, som äro erforderliga för jordbruket, skola byggas af prästen. Därom har ingen meningsskiljaktighet varit rådande; detta ha alla varit med om.

Meningsskiljaktigheten rör sig endast om de hus å jordbruksboställen, som prästerna måste ha för sina bostadsbehof utan afseende å jordbruket. Enligt Kungl. Maj:ts förslag och utskottets därmed öfverensstämmande förslag skulle då församlingarna åtaga sig byggandet af dessa. Meningsskiljaktigheten består nu däruti, som vi se, att fem af utskottets ledamöter från denna kammare reserverat sig i syfte att få till stånd den bestämmelsen, att prästerna själfva skola bygga *alla* hus, äfven bostadshusen således, naturligtvis mot det att de finge skäligt vederlag. Ja, man kan ju icke neka till, att sådan anordning kan anses hafva goda skäl för sig och möjligen kan komma att gestalta sig så i framtiden. Jag skall dock be att få

göra en liten erinran härvidlag, den nämligen, att församlingen, enligt min åsikt, bygger billigare än prästen. Vidare vill jag säga det, att syftet med min motion uteslutande var att få komministrarne likställda med kyrkoherdarne. I allt det öfriga har jag ansett mig böra finna mig.

Jag vill tillägga en upplysning under hand — fastän jag ju här uppträder offentligt — kommittébetänkandet är ju ännu icke offentliggjordt och därför får det stå såsom min enskilda mening. Jag säger därför *jag tror*, att kommittén kommer att framlägga ett betänkande, som bland annat går ut därpå, att prästen under vissa förutsättningar bygger mot ersättning af församlingen. Denna tanke är således åtminstone icke främmande för prästlöneregleringskommittén. Men såsom frågan nu föreligger, kan icke något yrkande eller vidare framställning i det afseendet göras. Men jag tror likväl, att det är skäl att tänka därpå under den närmaste tiden.

Nu har hufvudsakligaste skälet för reservanternas afslagsyrkande varit, att en rubbning eljest skulle ske i de bestående löneregleringsresolutionerna. Och därom äro nog *alla* reservanter ense. Och jag anser, att den omständigheten dock icke behöft hindra komministrarnes likställighet med kyrkoherdarne i fråga om byggnadsskyldigheten. Det synes mig, om man eljest vill förslaget, icke vara något så öfvervägande skäl mot att taga med äfven komministraturerna eller tredje klassens boställen jämte andra klassens. Ty hvarken det ena eller andra lär kunna tillämpas, förr än nu gällande löneregleringarna utgå.

Men jag får säga till sist, att jag icke anser denna fråga vara af så trängande natur, att jag för min del icke skulle kunna med jämnmot se, att frågan blifver uppskjuten tills den nya löneregleringslagen kommer fram. Det kan likväl icke dröja så länge. Ty om det än dröjer något öfver den beräknade tiden, vågar jag dock tro, att den skall inkomma så tidigt till regeringen, att regeringen, om den så pröfvar lämpligt, kan framlägga den för 1905 års Riksdag. Ty man behöfver göra något åt denna sak, innan de löneregleringsresolutioner, som nu tillämpas, gå till ända. Den första utgår år 1914 och därefter andra år efter år, de flesta under åren 1918, 1919 och 1920 och vidare intill 1930 och några få därefter. Men som frågan nu ligger, skall jag emellertid icke göra något yrkande.

Herr Eriksson i Bäck: Som synes af betänkandet, har jag jämte fyra andra af utskottets ledamöter afgifvit reservation mot utskottets förslag. Vi hafva för vår del icke kunnat biträda utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag hufvudsakligen af det skäl, att båda dessa förslag innefatta hvar för sig en betydligt ökad nybyggnads- och underhållsskyldighet för såväl församlingarna som synnerligast för komministrarne. Enligt den nu gällande lagen på detta område hafva ju åtminstone komministrarne, som äro de svagast aflönade af prästerskapet, i sin hand att nöja sig med en mindre ansraksfull bostad, om de så vilja. Men enligt det nuvarande för-

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik-  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik-  
boställsordning.*  
(Forts.)

slaget skulle de ovillkorligen tvingas att bygga en betydligt större och dyrbarare bostadsbyggnad. Och då deras löneförhållanden äro så knappa, som de verkligen äro, har jag för min del icke kunnat biträda förslaget om att ålägga dem en så väsentligen ökad skyldighet. Jag och mina medreservanter hafva med vår reservation afsett, att byggnadsskyldigheten skulle helt och hållet öfverflyttas från församlingarna till boställshafvarne, prästerna. Men vi hafva icke åsyftat att därmed i någon mån förminska prästernas nettotinkomster, utan vi afse, att de för fullgörande af ifrågavarande nybyggnads- och underhållsskyldighet skulle få skälig ersättning af pastoraten. Huru denna ersättning skulle bestämmas, därom hafva vi emellertid icke tilltrött oss kunna afgifva något förslag, utan ett sådant förslag bör enligt vårt förmenande lämpligast framläggas af Kungl. Maj:t. Om prästerna finge på sig öfverflyttad nybyggnads- och underhållsskyldigheten, skulle därmed öfvergången från den nuvarande löne regleringen till en ny i högst betydlig mån underlättas, därom torde väl icke något tvifvel råda.

Hvad man nu kan hufvudsakligen ha att invända däremot, att byggnadsskyldigheten hvilat på församlingarna, är den omständigheten, att de stora anspråk, som framställas från en del boställshafvares sida, vålla misshälligheter mellan prästerna och församlingarna. Att sådana misshälligheter förekommit och kunna förekomma, det erkänner till och med Kungl. Maj:t alldeles bestämdt.

Då utskottet ansett synnerligen lämpligt, att första klassens boställsinnehafvare och innehafvare af löningsboställen samt komministrar skola själfva bygga och underhålla sina boställen, hafva vi reservanter hållit före, att på lika goda skäl skulle det vara synnerligen lämpligt, att äfven andra klassens boställshafvare byggde och underhölle sina boställen själfva. Då kunde man i detta afseende få till stånd likhet och enhetlighet öfver hela riket, hvilket eljest helt säkert skulle vara omöjligt. I Skåne är denna fråga så ordnad, att prästerna redan nu bygga och underhålla sina boställshus själfva. Och där har denna anordning befunnits så bra, att intet missnöje därmed på något sätt försports. Nu vore det väl helt naturligt, att, då frågan om prästerskapet åliggande byggnadsskyldighet är före, man toge exempel från det, som befunnits vara bra. Och då man redan har praktiskt tillämpat denna anordning i Skåne, synes det mig i sin ordning, att man hade tagit hänsyn härtill vid framläggandet af detta förslag och icke försökt sig på något annat sätt, som ökar skyldigheten för alla parter, utan någon annan egentlig vinst för någon, än att boställshafvarne finge större och komfortablare boställen.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade såsom sin mening, att prästerna icke borde vara jordbrukare, utan befrias från jordbruksbestyren och endast inneha bostadsboställen. Ja, det är också min mening, att så bör vara förhållandet. Men vi skilja oss dock något i fråga om sättet att åvägabringa denna reform. Han ansåg nämligen, att jordbruket skulle utarrenderas. Jag

åter tror, att det vore bäst att sälja jordbruket och prästerna endast hade bostadsboställen.

Han yttrade vidare, beträffande vår reservation, att det skulle vara svårt att kunna genomföra öfverflyttningen af byggnadsskyldigheten på prästerna till och med efter nuvarande löneregleringsperiods utgång. Jag för min del kan icke finna, att det skulle vara så synnerligen svårt, utan att det skulle kunna gå för sig i enlighet med de grunder, som § 74 i föreliggande förslag innehåller. Med tillämpning af denna paragraf skulle motsvarande bestämmelser kunna stadgas, hvarigenom man mycket lätt skulle kunna öfverflytta byggnadsskyldigheten på sätt vi föreslagit.

Den 74 § i förslaget innehåller, bland annat, att »denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1905, och att löntagare, som utnämnts före den 1 januari 1904, ej mot sitt bestridande skall vara underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter».

Men naturligtvis äro pastoraten, om boställshafvare för sitt vidkommande vilja hafva denna boställsordning tillämpad, skyldige att finna sig däri, att den också för pastoratens del tillämpas, hvarigenom pastoraten skulle få sig ålagda större förpliktelser, än nu är fallet, och det utan — jag må säga — något direkt Riksdagens beslut; det vore nämligen beroende på enskilde personers önsknings, huru de ville hafva det på den ena eller andra platsen. Då sådana bestämmelser som de af mig nu anförda här äro föreslagna såväl af Kungl. Maj:t som af utskottet, kan jag icke finna, att det behöfver möta några svårigheter att äfven under nuvarande löneregleringsperiod öfverflytta byggnadsskyldigheten från pastoraten till prästerna.

Herr Redelius uttalade såsom sin mening eller »tro» — såsom orden föllo — att löneregleringskommittén skulle framkomma med förslag till byggnadsskyldighetens ordnande ungefär i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder vi i vår reservation framhållit. Ja, då få vi ju ett godt stöd för de åsikter vi uttalat, att byggnadsskyldigheten skulle öfverflyttas på prästerna.

Jag har visserligen icke hört sägas, hvilka närmare bestämmelser som kommittén kommer att fästa vid en sådan öfverflyttning. Men jag antager, att det icke kan blifva annat än antingen att särskild ersättning för denna skyldighets utgörande skall utgå eller ock att den kontanta lönen kommer att därefter lämpas. Det är just hvad vi reserveranter också åsyftat.

Nu kan det mot vår reservation anmärkas, att, då Riksdagen redan förut skrifvit till Kungl. Maj:t i nu föreliggande fråga, men ärendet ännu är på Kungl. Maj:ts pröfning beroende, det skulle strida mot gällande praxis att åter skrifva till Kungl. Maj:t, innan svar å den förra skrifvelsen ingått.

Ja, det kan ju på sätt och vis vara sant. Men det är dock den skillnad, att vår reservation, om den skulle antagas af Riksdagen, i själfva verket innehåller ett helt och hållet nytt förslag, gående i en annan riktning än de förut för Riksdagen framlagda.

*Angående  
förslag till  
ecklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

Och af denna grund anser jag det icke vara någon oformlighet att återigen skrifva till Kungl. Maj:t i den nu föreliggande frågan. Jag anser det vara riktigare handladt af Andra Kammaren att nu antaga vår reservation än att besluta rent afslag i denna fråga. År 1894, då frågan om en ecklesiastik boställsordning behandlades i Riksdagen, antog Första Kammaren ett förslag att endast bygga tre hus på prästboställena, nämligen sätesbyggnad, visthus och källare.

Om nu Andra Kammaren i dag besluter rent afslag på hela frågan, innebär detta, enligt min mening, icke, att kammaren icke vill göra något alls i denna fråga, ty det kan väl ändock icke vara kammarens mening, utan kammaren måste väl ändock medgifva, att den vill göra något för frågans lösning, och vill kammaren nu icke antaga vår reservation, anser jag för min del, att kammaren därmed har sagt: vi vilja icke öfverflytta byggnadsskyldigheten på prästerna, men vi vilja icke göra något för frågan för närvarande, och då återstår väl sedan för Kungl. Maj:t icke något annat än att ånyo för Riksdagen framlägga ett förslag, hufvudsakligen likadant som det nu framlagda. Jag anser, att Andra Kammaren, om den toge rent afslag, uttalat, att kammaren framdeles vill, att pastoraten skola bygga och underhålla husen på prästboställena enligt nu föreliggande förslag. Jag anser, att Andra Kammaren icke behöfver indirekt uttala en sådan mening om en så stor byggnadsskyldighet för pastoratens del, då Första Kammaren år 1894 beslutit att icke åtaga sig större byggnadsskyldighet i förevarande fall än sätesbyggnad, visthus och källare.

Herr talman! På de grunder, jag nu anfört, och som finnas närmare omförmälda i den reservation, jag biträdt, ber jag att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag samt bifall till den af herr Ericsson i Vallsta och mig m. fl. afgifna reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! Den nu till kammarens behandling föreliggande frågan är, såsom torde vara för de flesta bland kammarledamöterna bekant, en gammal fråga. Den har många gånger förekommit här i kammaren och blifvit på grund af sakens natur rätt styfmoderligt behandlad för att därefter afvisas. Beträffande frågans historiska utveckling förefinnes uti det statsrådsprotokoll, som åtföljer den kungl. propositionen i ämnet, en så klar och fullständig redogörelse, att jag anser det tämligen öfverflödigt att nu återgifva den, och jag skall därför genast gå till själfva saken och därvid framställa några anmärkningar emot det föreliggande förslaget.

Min första anmärkning är då den, att den kungl. propositionen för tidigt framkommit. Förevarande förslag till ecklesiastik boställsordning synes hafva tillkommit med anledning af en af Riksdagen år 1897 till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse, däri Riksdagen bland annat begärde ett framläggande för Riksdagen af de grunder, som ansåges böra blifva bestämmande vid reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande lönekonventioner utlupit. I motiveringen

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

till denna riksdagsskrivelse erinras, att vid blifvande utredning för uppgörande af förslag till ny lönereglering för prästerskapet äfven borde tillses, att bestämmelserna rörande prästerskapets skyldighet i fråga om byggande och underhåll af vissa hus på prästgårdar och komministersboställen måtte blifva föremål för undersökning. Huru man nu än läser denna riksdagsskrivelse af år 1897, så synes det mig icke vara möjligt att af densamma draga den slutsatsen, att Riksdagen skulle hafva förväntat framläggandet af en kungl. proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning, *innan* grunderna för en ny reglering af prästerskapets aflöningsförhållanden blifvit bestämda. Vi hafva ju så sent som i dag här fått höra, hurusom sådana grunder ännu icke blifvit fixerade, och huru kan det då vara möjligt att framkomma med ett förslag till ecklesiastik boställsordning, hvilken ju ingår såsom en integrerande del i prästerskapets sålunda ej ens i sina grunddrag ordnade aflöningsförhållanden? I Kungl. Maj:ts proposition finnes också icke något skäl anfördt för detta tillvägagående, för så vidt icke ett sådant skäl skulle kunna anses ligga i de orden, att den s. k. prästlöneregleringskommittén »ansett nödigt, det byggnadsskyldigheten ordnades, innan förslag till ny lönereglering kunde uppgöras». Likaså har jag, ehuru förgäfvets, sett efter, huruvida i detta betänkande finnes intaget något, som skulle angifva, att denna kommitté verkligen skulle tänkt sig möjligheten af att kunna framlägga ett förslag till ecklesiastik boställsordning, innan löneregleringsfrågan blifvit ordnad. I det af nämnda kommitté den 17 augusti 1900 afgifna underdåniga betänkandet har jag emellertid funnit följande ord, som möjligen tyda på denna sak, nämligen: »Då nu komministrars och vederlikars befattningar, äfven om de af kommittén föreslagna talrika indragningar skulle samtliga bringas till utförande, dock komme att uppgå till ett antal af mer än 700 öfver hela riket; och då byggnadsskyldigheten utgör den viktigaste faktorn i dessa tjänstemäns lönereglering, är det i främsta rummet just till dessa boställshafvare som kommittén tagit hänsyn, när den sökt att finna en antaglig lösning af den svåra frågan om byggnadsskyldighetens ordnande.»

Nu har emellertid Kungl. Maj:t alls icke tagit någon hänsyn till kommitterades sympatiska uttalande för komministrarne, utan, i trots af desse kommitterades uppfattning om nödvändigheten af att få byggnadsfrågan ordnad för komministrarnes skull, framlagt detta förslag till ecklesiastik boställsordning. Men denna senare fråga synes mig, som sagdt, omöjlig att lösa utan i sauband med en fullständig reglering af prästerskapets aflöningsförmåner.

Min andra anmärkning mot förslaget är den, att Kungl. Maj:t i hufvudsak återkommer med samma bestämmelser som de, hvilka upptagits i 1894 års förslag till ecklesiastik boställsordning. Det är ju för litet hvar bekant, hurusom detta år 1894 af Kungl. Maj:t framlagda förslag blef utan votering förkastadt af Andra Kammaren, förnämligast af följande tvenne skäl. För det första ansåg man nämligen, att man, i och med detsamma det då framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning antoges, skulle lägga en tung börda

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

på den skattskyldiga menigheten, en börda så mycket tyngre att bära, som den vore mycket obestämd och därför kunde i framtiden blifva allt större och större. Och för det andra, då 1894 års förslag innebar, att församlingarna skulle bygga äfven åt komministrarne, fann man, att äfven detta var ett sätt att öka på församlingarnas redan förut nog tunga byggnadsskyldighet, ehuru väl man å andra sidan behjärtade komministrarnes, som man sade, svåra ekonomiska ställning. Men jag tror nu, att det skäl, som i allra väsentligaste mån föranledde Andra Kammaren att förkasta det år 1894 framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning, hvilket nu, ehuru i en såsom jag för min del tycker försämrad form, återkommer, var ett annat, af helt olika art mot de bägge af mig nyss anförda, nämligen att man under de hundra åren sträfvat att komma ifrån alla kontributioner och skatter in natura och i stället försökt att fixera alla utgående löner uti vissa bestämda penningbelopp. Då nu utan allt tvifvel byggnadsskyldighet är en kontribution eller skatt in natura och därtill en mycket förhatlig sådan skatt, så var det, med den tendens, som således alltmer börjat göra sig gällande hos vårt folk att komma ifrån utgörandet af obestämda naturaprestationer, helt naturligt, att då Kungl. Maj:t för Riksdagen och därmed också för Andra Kammaren, svenska folkets representanter, framlade ett dylikt förslag och sade: »ni skola allt fortfarande bygga och underhålla så och så många hus», — det var då helt naturligt, säger jag, att dessa representanter skulle afvisa ett sådant förslag, och det gick då genom alla i kammaren hållna anföranden såsom en röd tråd en önskan att få skyldigheten att bygga åt prästerskapet *aflöst* på ett eller annat sätt, samt att prästerna, liksom alla andra människor, skulle få själfva bygga och underhålla sina hus. Man ville således icke, att församlingarna skulle utan vidare blifva fria från sina skyldigheter i detta afseende, utan man ville, som sagdt, få dem på något vis aflösta mot skyldighet att lämna kontant ersättning, hvilket ju ock ganska väl kunde tänkas låta sig göra. Man kan väl heller knappast neka till, att icke det finnes fullkomligt fog för denna sträfvan att få afskaffade dessa naturaprestationer i afseende på byggnads- och underhållsskyldighet, hvilka, såsom så ofta framhållits, gifvit anledning till mycket missnöje och många tvister mellan själasörjare och deras hjordar. Huru kan man under sådana förhållanden, då denna sträfvan uppbäres af en genomgående opinion, framkomma med ett förslag sådant som det nu föreliggande och som innebär, att församlingarna skola åtaga sig en obestämd icke blott byggnads-, utan äfven underhållsskyldighet för framtiden, så mycket mer som denna senare skyldighet, skyldigheten att underhålla hus, i hvilka andra personer bo, företrädesvis är ägnad att uppväcka missnöje. Om det icke precis vid hvarje tillfälle, då bristfällighet i boställshuset yppar sig, är kyrkoherden eller prosten, som gifver uttryck för sitt missnöje därmed, så kan man i stället vara så mycket mera säker därpå, att kyrkoherdefruen eller prostinnan gör det, och det är ju under sådana förhållanden alldeles klart, att denna församlingarna



åliggande underhållsskyldighet blir mycket svår att uppfylla. Detta var min andra anmärkning mot det föreliggande förslaget.

Min tredje anmärkning gäller § 8 i det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning. I mom. 2 af denna § heter det, att »för sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sju, högst tio boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor», och utskottet har ökat på dessa prestationer med bestämmelser om anbringande af kassahalf och anläggande af vattenledning, där sådan kan åstadkommas. Allt detta är ju mycket välsinnadt gent emot prästerskapet; men det torde icke kunna nekas till, att icke, i jämförelse med de ganska måttliga pretentioner, som i nu gällande förordningar förefinnas i afseende på beskaffenheten af prästboställe, som nämligen endast skall bestå af stuga med två rum och kök, de pretentioner, som enligt det nu framlagda förslaget ställas på de byggnadsskyldiga församlingarna, äro ganska ansenliga och att därigenom ökas i högst väsentlig grad den tunga i afseende på byggnadsskyldigheten, hvilken hitintills ålegat församlingarna. Men det är väl icke kammarens uppgift att uteslutande ställa sig på prästerskapets sida, utan den bör väl också tänka något på de byggnadsskyldige. Och om vi nu, mine herrar, besinna, att i många församlingar högst få hafva råd att t. ex. skaffa sig en 25-öres tapet, kan man då undra på att, då de se att prästen bor i ett palats med ända till tio rum och alla möjliga kontor och kassahalf och boiserade eller gipsade tak och allt sådant, dessa personer, som måste deltaga i byggnadskostnaden för detta, känna det vidrigt, och kan man vidare undra på om dessa personer, hvilka kanske måste uppoffra ända till sin sista styfver för att göra det bekvämt åt dessa präster, anse dem vara ovärdiga efterföljare till honom, som sade: »röfvarne hafva kulor och fåglarne under himmelen hafva nästen, men människosonen hafver intet, där han kan luta sitt huvud till». Jag för min del undrar icke därpå. Tvärtom finner jag det helt naturligt att man med en viss afsky vänder sig ifrån dessa »Herrans tjänare». Och kan man väl förtänka dessa redan nu ganska hårdt betungade byggnadsskyldige, om de känna sig något ängsliga och vilja något besinna sig, innan de med någon vidare glädje åtaga sig dessa obestämda nya byggnadsskyldigheter? Ett sådant där sex-åtta-tiorums palats — ja, jag tillåter mig att kalla det för ett palats — går till sina tjugutusen kronor. Det finnes nu socknar, hvilka icke ha mer än 3,000 fyrc, men ändock utgöra eget pastorat och således hafva särskild kyrkoherde. När dessa små socknar skola bygga ett nytt pastorsboställe, få de vidkännas en afgift af femton, ja ända till kanske tjugu tusen kronor, hvilken skall på en gång utgöras. Tänka vi vidare därpå, att medan under år 1876—1880, enligt den statistiska handbok, som blifvit till oss här i kammaren utdelad, årligen utgingo omkring 42 millioner kronor för byggnader eller andra kommunala ändamål, kommunernas utgifter för samma ändamål hafva under år 1902 stigit ända till ett belopp af 106,804,101 kronor, så skola vi icke förvåna oss öfver, att kommunalutskylderna hafva i många kommuner stigit till den

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.*  
(Forts.)

grad, att de uppgå till 2, ja till och med 2,50 kronor per fyrk. Är det då rimligt att ytterligare öka på dessa utgifter? Jag för min del kan icke finna det.

Innan jag slutar mitt anförande, skall jag be att få något beröra en fråga, beträffande hvilken yttranden hafva så väl inom denna som Första Kammaren rätt ofta förekommit, nämligen den så mycket utslitna frågan om komministrarne ekonomiska ställning och den förfärliga nöd, som skulle trycka dessa Herrans tjänare. Ja, det är ju så, att, så snart en sak blifvit en dogm, alla lyssna till densamma och eftersäga denna dogm, alldeles som om den vore med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Men hur är det i själfva verket med dessa komministrar och den förfärliga nöd, i hvilken de sägas befinna sig? Här i Riksdagen har klagats och höjts skrän rörande dessa »utarmade komministrar», och en gång för något tiotal år sedan sade man i Första Kammaren, att särskildt komministrarne i Skara stift måste fälla bittra tårar hvarje gång de skulle nödgas kosta på sig utgiften för ett 10-öres frimärke. Den, som fällde detta yttrande, var landshöfding Treffenberg; han är, som bekant, nu icke längre bland de lefvandes antal. Jag tror icke, att dessa klagomål öfver komministrarne »nöd» äro befogade. Om man läser kommitterades betänkande, finner man, att de fästa uppmärksamheten därvid, att man, då man upp-taxerade komministrarne löner, hvilka se så små ut, och öfver hvilka man klagar så mycket, visserligen tog hänsyn till att komministrarne hade boställen, men att man därvid äfven tog i betraktande, att de också hade byggnadsskyldighet, och därför vid beräkningen af deras *verkliga* lön upptog deras boställen till endast en femtedel, ja, ofta endast en tiondedel af deras verkliga värde. Således, när man säger, att en komminister har 1,200 kronors lön, så ingår däri förmånen af bostället, hvilken förmån därvid beräknats till endast 2 à 300 kronor, men den verkliga lönen uppgår på de allra flesta ställen till 1500 à 1800 ända till 2,000 kronor. Detta talar man icke om, men det är det verkliga sakförhållandet.

Då man således vid regleringen 1862 tog hänsyn till komministrarne byggnadsskyldighet och därför uppskattade boställsförmånen till ett mindre belopp, så är det väl ingen orättvisa, att komministrarne fortfarande få bygga sina boställen. Hvad finnes det för skäl, att församlingen skulle bygga åt dem? Det kan visserligen hända, att en komminister får bygga efter att hafva varit 34 år på ett ställe. Men huru har det då gått till? Jo, komministern har vid sitt tillträde af bostället mottagit en husröteersättning af kanske 2 eller 3,000 kronor, och med denna har han betalt sina egna skulder i stället för att bygga. Men då husen fått förfalla i 20, 30 år, blir han likväl efter några år tvungen att bygga, och däröfver kan man väl icke klaga. Det finnes icke så mycket fog för dessa djupa sympatier för komministrarne, som det låter.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att om en bonde har ett hemman, taxerad till 5,000 kronor, så anser man, efter hvad excellensen Boström i lördags yttrade i Första kammaren, att »han är väl situerad i ekonomiskt hänseende», och hans excellens ville

däraf draga den slutsatsen, att man mycket väl kunde taga ut inkomstskatt af honom. Nu finnes det ingen komminister, som har ett boställe, taxerad till mindre än 5,000 kronor, ograveradt, men därtill har han 1000, 1100—1200 ända till 1600—1700 kronor i kontant lön, och han bör således också anses väl situerad. Ty hvem af eder anser icke, att en annan person än en komminister i ekonomiskt hänseende är utmärkt situerad, om han har ett boställe på 5,000 kronor ograveradt och en kontant lön af 1200—1500 kronor? En sådan person anses till och med rik. Icke behöfver han gråta, då han skall köpa ett 10-öres frimärke, och det behöfver väl icke heller en komminister göra?

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik-  
boställsordning.  
(Forts.)*

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade ock, att han af det helt naturliga skälet, att han fruktade, att hvarje försök att få församlingarna att genom sina representanter i denna kammare åtaga sig byggnadsskyldigheten för komministrarne skulle vara förgäfves, utslutit bestämmelser härom ur det kungl. förslaget. Och häri, tror jag, han haft alldeles rätt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, och då jag fullständigt delar reservanternas uppfattning, skall jag yrka afslag på det föreliggande utskottsbetänkandet och bifall till den därvid fogade reservationen.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Jag vill till en början erkänna, att Kungl. Maj:ts — och äfven utskottets — förslag inför åtskilliga förbättringar i nu gällande bestämmelser beträffande byggnadsskyldigheten. Det skulle nämligen enligt utskottets förslag bli så, att församlingarne eller pastoraten skulle bygga och underhålla de s. k. bostadshusen å andra klassens bostadsboställen å landet och boställsinnehafvarne de öfriga husen, då det däremot för närvarande är så, att pastoratet och boställshafvaren kanske delvis bygga samma hus, eller ock så, att kanske den ena parten bygger och den andre underhåller. Det skulle således bli en afsevärd förbättring i detta afseende.

En afsevärd förbättring är det ock, att utskottets förslag utsträckt årsberäkningen från 5 till 25 å 35 år. Men oakadt dessa förbättringar, har jag likväl icke kunnat biträda vare sig utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag. Anledningen härtill är den ojämnhet och olikhet med afseende å byggnadsskyldighet, som i dessa förslag förefinnes emellan innehafvare af tredje klassens boställen och innehafvare af andra klassens boställen, i det att de förre skola själfva bygga alla sina laga hus, under det att de senare i väsentlig grad äro befriade från denna byggnadsskyldighet. Då denna oegentlighet icke blifvit afhjälpt och för öfrigt knappast kan afhjälpas utan i sammanhang med ny lönereglering, har jag för min del icke kunnat sluta mig till förslaget, utan varit med om att yrka afslag.

Prosten Redelius har visserligen i en motion föreslagit en förändring så till vida, att innehafvarne af tredje klassens boställen skulle likställas med innehafvarne af andra klassens boställen i afseende på byggnadsskyldigheten, men han har, efter hvad jag kunde

*Angående  
förslag till  
ecklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

finna, icke ansett sig kunna yrka bifall till sin motion. Och det är helt naturligt, att man icke heller bör yrka bifall till denna motion, då den icke skulle kunna tillämpas under nuvarande lönerregleringsperiod. Ty man kan väl icke på allvar ifrågasätta, att man skulle öka församlingarnes byggnadsskyldighet på ett håll, nämligen i afseende på tredje klassens boställen, utan att gifva dem motsvarande lindring på annat håll, d. v. s. beträffande andra klassens boställen.

Herr Andersson i Pettersborg har väckt en motion, däri han föreslår, att byggnadsskyldigheten skall öfverflyttas på prästerskapet mot erhållande af underhållsbidrag af pastoratet. Man har dock icke kunnat tillstyrka bifall till denna motion af, bland annat, det formella skälet, att motionären i sitt förslag använt uttrycket »underhållsbidrag», då det väl i stället borde hafva hetat »nybyggnads- och underhållsbidrag». Däremot hafva jag och åtskilliga andra reservanter anslutit oss till den tanke, motionären uttalat, nämligen att byggnadsskyldigheten borde öfverflyttas på prästerskapet. Därmed skulle man vinna, att de slitningar, som eljest ofta nog uppstå emellan församlingarne och boställshafvarne, kunde undvikas. Här har framhållits, att i Skåne, där det är så ordnad, förekomma icke några sådana slitningar mellan församlingar och boställshafvare, och man har förhoppning, att det skall bli samma förhållande annorstädes. Det är ju helt naturligt, att om en sådan förändring skulle ske, borde vederbörande boställshafvare erhålla ersättning af församlingen i form af nybyggnads- och underhållsbidrag eller hvad man ville kalla det. Denna ersättning borde icke utgå i form af förhöjd lön, utan på annat sätt, så att dessa medel icke kunde användas till det dagliga uppehållet. Det borde i stället bildas en fond, som finge användas endast för byggnadsskyldighetens fullgörande.

Vidare menar jag, att man bör gå försiktigt fram på den vägen att ålägga församlingarne ökade skyldigheter. Tid efter annan framkomma från dissenters kraf på att bli befriade från eller få lindring i utskylderna till statskyrkans prästerskap, och dessa kraf äro åtminstone till en viss grad fullt berättigade, hvarför det icke torde lida något tvifvel om att de i sinom tid måste blifva bifallna. Då skulle följderna bli, att antalet af dem, som tillhöra en statskyrkans församling, reduceras kanske till en tredjedel, som således skulle få att bära högst väsentligt ökade bördor. Därför böra vi enligt min tanke icke fastläsa eller pålägga församlingarne större skyldigheter, än de nu hafva.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framkastade den tanken, att prästerna icke böra vara jordbrukare, utan att deras boställen borde utarrenderas eller säljas. Ja, det är alldeles riktigt. Jag tror, att det är en fråga, som bör lösas, så snart någon utredning därom vunnits. Boställena böra nog helst säljas och prästerna få sin lön kontant och därjämte antingen erhålla bostad in natura af församlingarne eller ock själfva bygga och underhålla sina hus mot erhållande af byggnadsbidrag.

Såsom jag redan nämnt, hafva jag och mina medreservanter

anslutit oss till den mening, som uttalats af herr Andersson i Pettersborg, och med anledning af hans motion hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Då jag emellertid tror, att frågan för närvarande ligger så, att ett yrkande om bifall till reservationen i denna del icke skulle föranleda till något resultat, skall jag — åtminstone för närvarande — icke yrka bifall till reservationen, utan inskränka mig till att yrka afslag på de föredragna paragraferna och därmed äfven på lagförslaget i dess helhet.

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

Herrar *Stylander* och *Olsson* i See instämde häruti.

Herr Johansson i Stora Mellby: Herr talman! Det är icke många i det särskilda utskottet n:o 3, som stå för det betänkande, som nu föreligger. De fleste af kammarens representanter i utskottet äro reservanter. Dessa reservanter hysa för öfrigt sinsemellan mycket olika meningar om hvad som i frågan bör göras. Detta visar, synes mig, att frågan ännu icke är mogen för afgörande.

Mest tilltalar mig emellertid herr Redeli reservation. Men då han säger, att »någon ny byggnadsskyldighet icke utan förnärmande af någons rätt läser kunna införas utan i sammanhang med ny löne-reglering», och tillämpar detta på komministrarnes byggnadsfråga, hade han, tycker jag, också bort yrka, att någon förändring i byggnadsskyldigheten med afseende på andra klassens boställen icke heller bör införas, förrän ny lönereglering tillämpas. Den ändring i öfrigt, som är däri föreslagen med afseende på husens fördelning, synes mig vara ganska lämplig. Den har jag ingenting emot, tvärtom, men den bör tillämpas först när ny lönereglering kommer att träda i kraft.

De fem reservanterna från denna kammare föreslå, att all byggnadsskyldighet skall öfverflyttas på boställshafvarne, ehuru de skola till bestridande af dessa kostnader tillerkännas ett skäligt nybyggnads- och underhållsbidrag utöfver lönen. Detta förslag anser jag dock skulle i de flesta fall öka kostnaderna för församlingen, ifall byggnadsersättningen och underhållskostnaden skulle utgå med sitt fulla belopp, såsom jag förmodar meningen varit och som också sagts här af en utaf reservanterna. Och att det skulle bli drygare för församlingarne sluter jag däraf, att, såsom också anmärkts, församlingen bygger bättre och billigare, än en präst kan göra det. Men för öfrigt är uttrycket: »skäligt nybyggnads- och underhållsbidrag» tämligen sväfvande. Och skulle man lägga tonvikten på »bidrag», kunde man tänka sig, att reservanterna hade menat, att församlingarne endast skulle *bidraga* till nybyggnad och endast *bidraga* till underhållet. Herr Eriksson i Bäck har emellertid förklarat, att det gäller *full* ersättning, och i sådant fall blir ställningen litet annorlunda. Jag tror icke heller, att såsom skäl för en sådan öfverflyttning behöfva anföras striderna vid husesynerna emellan prästerskapet och församlingarne. Ty sådana strider torde icke förekomma så ofta; och äfven om så vore, skulle de, tycker jag, icke bli färre efter en sådan öfverflyttning af byggnadsskyldigheten, när det gäller att *bestämna skäligt belopp* för underhåll och nybyggnad. För öfrigt

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

anser jag, att, då en reglering skall företagas, sådan lindring bör beredas i komministrarnes byggnadsskyldighet, att de likställas med andra klassens boställshafvare. Det är ju en gammal fråga, som snart kräfver sin lösning. Den skulle lätt lösas i sammanhang med en löneroglering.

Komministrarne ha det nog icke så bra, som herr Holmgren påstår. Visserligen är det nu bättre än förr, sedan de fått bidrag från lönerogleringsfonden, men ställningen är i alla fall icke på långt när lysande, och den hjälp, som skulle kunna lämnas dem i afseende på byggnadsskyldigheten, vore väl behöflig. Dessutom torde också dimensionerna på sätesbyggnaden böra åtminstone ungefärligen bestämmas. Hvarken för husens längd eller bredd eller för rummens storlek finnas mått bestämda.

Slutligen vill jag säga, att herr Holmgren har i sitt anförande gjort sig skyldig till ganska många öfverdrifter, och jag vill särskildt protestera emot öfverdrifterna angående församlingens kostnader för underhåll af husen vid prästgårdarne. Det är väl icke så förfärligt heller, och de fattiga äro ju befriade från byggnadsskyldigheten, hvilken ju utgöres efter fyrktal, som man vet. För resten vill jag tillägga, att herr Holmgren under den tid, han var kyrkoherde i Varnhem, icke bodde i en liten stuga med 2 rum och kök, utan han bodde synnerligen treffigt. Han hade en ganska vacker bostad, säkerligen en sådan, som han i dag kallat palatslik.

Då emellertid byggnadsskyldigheten lättast och rättast ordnas i samband med en ny löneroglering, och då det föreliggande betänkandet icke tillfredsställande löser den ecklesiastiska byggnadsfrågan, skall jag, *såsom frågan nu ligger*, be att få yrka afslag på utskottets betänkande.

Herr Redelius: Den nästföregående talaren hade rätt i en anmärkning, som han riktade mot mig. Jag ber att till mitt försvar blott få erinra om, att i motionen hemställer jag om, att de ändrade bestämmelserna icke skulle tillämpas, förrän ny löneroglering kommer till stånd, vare sig på andra eller tredje klassens boställshafvare. Men då jag icke inom utskottet vann något bifall för detta, men icke så litet i afseende på hvad jag vidhållit i min reservation, var jag af eftergift och tillmötesgående benägen att acceptera det. Jag vill dock icke närmare ingå därpå och i allmänhet icke upptaga tiden med att säga mycket, då jag har den uppfattningen, att frågan icke nu kan lösas i dag utan att förslaget faller. Jag begärde ordet med anledning af herr Erikssons i Bäck anförande, då han yrkade bifall till sin och sina kamraters reservation om *skrifvelse*. Mig synes, att tidpunkten icke är lämplig för en skrifvelse till Konungen. I allmänhet har man inom Riksdagen och särskildt inom denna kammare afböjt motioner af ganska viktigt och beaktansvärdt innehåll endast af det skälet, att frågan varit föremål för Kungl. Maj:ts utredning. Så är nu denna fråga angående byggnadsskyldigheten å ecklesiastiska boställena föremål för utredning i sammanhang med frågan om löneroglering m. m.; och tiden närmar sig, att resultatet

af utredningen kommer fram. Det skulle vara mycket besynnerligt, om icke Riksdagen nästa gång den sammanträder skulle få se, huru förslagen lyda, och kunna bilda sig ett bättre omdöme, därom än nu torde vara möjligt.

Men en sak skall jag i dag till beaktande för framtiden påpeka, nämligen hvad herr Eriksson äfven nämnde, att den ersättning, som skulle lämnas präst, då han bygger de hus, det enligt utskottets förslag och jämväl enligt min reservation skulle åligga församlingen att bygga, borde bestämmas af Konungen. Jag skulle vilja fråga mina vänner församlingsbor och mina kamrater här i kammaren — litet hvar ha vi ju erfarenhet i detta stycke — om de verkligen vilja vara med om att lösa denna byggnadsskyldighet på det sättet, att man skulle säga: Det här huset ålägger lagen oss att bygga, men vi vilja, att prästen bygger och Konungen må bestämma, hvad vi skola betala för det. Mig synes sannolikt, att församlingen säger: Nej, det gå vi icke in på, ty vi tro oss om att göra det för bättre pris, än Konungen torde bestämma. Jag tviflar också på, fastän jag icke reserverat mig mot förslaget därom, att församlingarna skola vara med om att lösa sig fria från denna skyldighet efter det pris, synerätten bestämmer. Ty om synerätten säger: Det och det huset kostar i uppförande så och så mycket och i underhåll så och så mycket och ärligen gör det det och det, tror jag, att församlingen, om det ligger i dess fria val, skall säga: nej, det tycka vi är alltför dyrt, då bygga vi helst själfva.

Jag vill sluta med att uttala min mening, att församlingen bygger billigare, än prästen kan göra det, låt vara att det säges, att prästerna kunna vara praktiska nog. Alla äro det dock icke. Dessutom är prästen *en*, men församlingen har *många* medlemmar, och bland dem finnas alltid praktiska och förståndiga personer, som kunna sköta detta. Jag tror verkligen på grund af åtskillig erfarenhet, att församlingen kommer ifrån byggnadsskyldigheten för mindre kostnad än prästen.

Jag vill till sist gifva mitt erkännande åt de talare, som yttrat sig mot skyldigheten att bygga och underhålla stora och för många rum. Jag är icke heller vän af stora boställsbyggnader och icke vän af många hus heller. Ty jag vet af ganska rik erfarenhet, att det kostar mycket både besvär och pengar att möblera ett stort hus och hålla det rent och snyggt. Detta blott i allmänhet och i förbigående!

Af de skäl jag förut anfört vill jag icke heller nu göra något yrkande.

Med herr Redelius förenade sig herr *Täcklind*.

Herr af Callerholm: Den ärade talaren på västgötabänken undrade, hur det kunde komma sig, att, när Riksdagen 1894 kraftigt afvisade det förslag till lösning af prästbostadsfrågan, som då förelåg, ett förslag ungefär likadant som det år 1894 afslagna nu kunde komma fram igen. Jag ber att få erinra honom därom, att

*Angående  
förslag till  
ecklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

boställsordningen nu kommit fram i ett helt annat syfte och i ett helt annat läge än då. 1894 var det fråga om att lösa prästernas byggnadsfråga direkt och under nu gällande lönekonventioner. Den frågan föll på grund af församlingarnas motstånd att ikläda sig ökad tunga med afseende på byggnadsskyldigheten.

Herr Holmgren anmärkte vidare, att det syntes egendomligt, och kunde icke vara Riksdagens mening, då den skref till Kungl. Maj:t år 1897, att prästlönereregleringskommitténs förslag skulle komma så här, det ena först och det andra sedan, utan att det vore lämpligt, att hela dess förslag kom under Riksdagens pröfning i ett sammanhang. Emellertid är det nu så, att Kungl. Maj:t och prästlönereregleringskommittén, hvilka icke någöndera hafva hört talas om den lyckliga ekonomiska ställning, hvori enligt herr Holmgrens uppfattning komministrarne skulle befinna sig, hafva trots, att det vore angeläget att hjälpa komministrarne i deras byggnadstunga, så att de icke vågat afvakta det slutliga resultatet af prästlönereregleringskommitténs arbete, utan ansett det högst nödvändigt att redan nu under pågående lönekonventioner söka finna något sätt att afhjälpa komministrarnes ekonomiska betryck. Om man icke kan hoppas på en reglering af byggnadsskyldigheten mellan boställshafvare och församlingen, har kommittén föreslagit och Kungl. Maj:t accepterat ett annat sätt, nämligen att söka åstadkomma en reglering mellan nuvarande och efterföljande boställshafvare på ett och samma boställe, då känt är, att byggnadsskyldigheten kan drabba olika innehafvare af samma boställe så ytterst ojämnt. Och Kungl. Maj:t och kommittén hafva trots sig finna rätta sättet genom inrättande af ecklesiastiska byggnadskassor. Men för att dessa kassor skulle komma till användning och tillämpning, befanns det nödvändigt att såsom underlag och grundval för dessa kassor få byggnadsförhållandena på boställena bättre ordnade och bestämdare och klarare föreskrifter om boställsbyggnadernas storlek och inredning och många andra sådana förhållanden. Därför måste boställsordning återigen framläggas. Kommittén har alldeles tydligt framhållit och Kungl. Maj:t accepterat, att meningen varit att söka finna en lösning af komministrarnes byggnadsfråga under nu gällande lönerereglering utan rubbning af fördelningen af byggnadsskyldigheten prästerskap och församling emellan o. s. v. och därför framlagt förslaget. Nu har, som bekant, utskottet afstyrkt förslaget om byggnadskassor. Då kan man ju fråga, huruvida förslaget om boställsordningen nu i och för sig innefattar något sådant godt, hvarpå det i alla fall vore skäl att taga fasta, äfven om förslaget i själfva hufvudsaken faller.

Mig synes, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här synnerligen väl och kraftigt framhållit de skäl, som tala för att i alla fall söka få ett afhjälpande utaf den oordning i byggnadsförhållandena, som onekligen för närvarande i mångt och mycket råder. När därför herr Redelius, som framlagt den reservation, till hvilken jag inom utskottet anslutit mig, icke har velat inom kammaren påyrka bifall till densamma, vill jag icke heller göra det. Men jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag, sådant det nu



från utskottet föreligger, icke bör vara utan sitt understöd i kammaren, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag i de nu föredragna paragraferna. Jag gör det desto hellre, som min erfarenhet, icke så ringa såsom synerättsdomare, säger mig, huru angeläget och nödvändigt det är att få klarare och tydligare bestämmelser angående de förhållanden, hvarom nu är fråga.

På grund häraf, och särskildt med anslutning därtill, att jag anser förslaget vara en början till det, som är det enda riktiga, nämligen att befria prästerna från jordbrukssysslorna och låta dem ägna sig åt hvad som måste vara deras egentliga kall, har jag ansett det föreliggande förslaget vara förtjänt af att vinna Riksdagens godkännande.

Emot det föreliggande förslaget har anmärkts utaf herr Eriksson i Bäck, att detsamma i stället för att afhjälpa komministrarnes byggnadstunga i själfva verket pålade dem en större byggnadsskyldighet än förut, ity att de enligt de nuvarande bestämmelserna kunna slippa ifrån med att bygga två rum och kök, men däremot enligt förslaget måste bygga minst 4 rum och kök. Ja, det är ju sant, att nu slippa de ifrån med 2 rum och kök, men hafva de innehaft dessa 2 rum och kök i 5 år, få de icke vidare ersättning för dem. Enligt förslaget måste de bygga 4 rum och kök, men hafva de haft dem i 5 år, kunna de enligt utskottets förslag få ersättning af efterträdaren med ända till sex sjundedelar af byggnadskostnaden. Då vill jag hemställa, om icke deras ställning blifvit bättre och icke sämre än förut.

I fråga om utarrendering af boställena framkastade herr Eriksson i Bäck, om det icke vore bättre att rent af sälja boställena. Ja, det kan ju vara en fråga, som förtjänar mycket afseende. Men orsaken, hvarför frågan om försäljning af boställena nu icke kan komma på tal, är helt enkelt den, att det är så oändligt svårt att afgöra boställenas rättliga natur, och hvilka som äro de egentliga ägarne till dem. Förrän den utredning, som är under utarbetande, fullbordats, kan man icke skrida till försäljning af dem. Däremot kan man ju tänka sig det så, att församlingarna böra blifva i tillfälle, att, på ett eller annat sätt, disponera öfver boställena mot det att de i motsvarande mån öka komministrarnes löneförmåner.

Herr Eriksson i Bäck hade slutligen den uppfattningen, att ett rent afslag på utskottets hemställan skulle innebära, att församlingen icke önskade den utaf herr Eriksson och hans medreservanter påyrkade förändringen i grundvalen af fördelningen af byggnadsskyldigheten, att hela denna skyldighet skulle öfvergå på prästerna, utan att rent afslag skulle betyda, att Andra Kammaren vidhölle den ståndpunkten, att församlingen ovillkorligen skulle bygga åtminstone bostadshus åt prästerna. Detta hans uttalande beror, efter mitt förmenande, på en ren missuppfattning. Jag tror, att rent afslag i denna kammare ej bör och icke kan tänkas innebära en annan tolkning än den, att kammaren anser sig böra ställa sig afvaktande till frågan, tills kammaren får i ett sammanhang se alla de förslag och åtgärder, som framkommit från prästlöneregleringskommittén, och därefter bestämma sin ställning till frågan.

*Angående  
förslag till  
ecclesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

Jag skall, som sagdt, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan i de föredragna paragraferna.

Herr Persson i Stallerhult: Såväl den kungl. propositionen som utskottets förslag framhålla med styrka behovet af ändrade bestämmelser angående byggnadsskyldigheten m. m., emedan de nuvarande bestämmelserna äro föråldrade och olämpliga. För min del kan jag möjligen medgifva, att en och annan af de gamla bestämmelserna kan vara olämplig och möjligen föråldrad. Men då man står i begrepp att antaga nya, är det väl klart, att dessa böra hafva stort företräde framför de gamla. Det gäller då att tillse, huruvida de nya bestämmelserna äro bättre, mera lämpliga och mera korrekt framställda än de gamla. För min del tror jag, att så icke är förhållandet, utan de nya äro mera ofullständiga än de gamla, mera olämpliga än de gamla, och jag skall be att med några ord få försöka ge skäl för denna min åsikt.

De gamla bestämmelserna angifva med den allra största tydlighet såväl husens antal som storlek. Det är i ett enda fall, nämligen i afseende på stallet, där det icke är så tydligt angifvet. Det säges nämligen endast, att det skall innehålla sex spiltor. Men alla de öfriga husen, som församlingen har skyldighet att bygga och underhålla, äro till sin storlek angifna.

Jag skall medgifva, att möjligen något af dessa hus till sin storlek icke är lämpligt efter nutida förhållanden, men jag vill hemställa till herrarna, som nästan samtliga torde ha erfarenhet härutinnan, huruvida, om något af de gamla husen behöfver ombyggas och beslut därom fattas, de gamla bestämmelserna strängt följas, ifall man finner, att detta hus skulle blifva för litet till sina dimensioner. Jag tror icke, att det kan framvisas, att man på något ställe strängt hållit på de gamla bestämmelserna. Nu säger man, att de nya väl äro bättre i afseende på husens storlek och beskaffenhet m. m. Ja, dessa bestämmelser återfinnas ju här i 8, 9 och 11 §§ af lagförslaget, och då skola vi undersöka, huruvida de äro mera klart och bestämdt affattade. 8 § innehåller i ett moment »För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sju, högst tio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara *expeditionsrum*, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor». Det är nu bestämdt i afseende på antalet, och man kan ju vara tillfredsställd äfven med dessa bestämmelsers klarhet. Men kommer man sedan till 9 §, heter det: »Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, minst tre meter höga, dock att å andra och tredje klassernas bostadsboställen rum å vinden må göras tre decimeter lägre»; och skulle rummen förses på det och det sättet. Bestämmelser finnas alltså endast i afseende på rummens höjd, men däremot angifves icke klart och tydligt deras storlek. De skola göras så stora, som »behovet i hvarje fall fordrar».

Så heter det i 11 §: »Vid beslut om nybyggnad af laga hus samt meddelande af föreskrift om storleken, inredningen och öfriga

beskaffenheten af sätesbyggning å bostadsboställe af andra eller tredje klassen *äfvensom vid beslut om sådana åtgärder, som i 19 § 3 mom. omförmålas*, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att den byggnadsskyldige eller, där boställshafvaren själf är byggnadsskyldig, framtida boställshafvare ej varder mer än nödigt betungad.» Boställshafvarens »skäligen behof» skall tillgodoses, men någon särskild bestämmelse finnes icke, så vidt jag kan se. Nu invänder man, att det väl icke är möjligt, att författningen skall lämna denna sak så sväfvande, utan bestämmelser finnas väl angående storleken och beskaffenheten af de hus, som skola byggas. Ja, sådana bestämmelser finnas visst. Men afgörandet i denna fråga skall öfverlämnas åt dels en ekonomisk besiktning och dels en synerätt. Den ekonomiska besiktningsrätten, som består af kronofogde, två nämndemän och kontraktsprost eller konsistorieombud, har rätt att föreskrifva nybyggnad af hushållskällare, vedbod, hemlighus, vagnshus, färhus och svinhus. Då kan man se efter: huru stora dimensioner skola dessa hus ha? Jo, det bestämmer den ekonomiska besiktningen. I 49 § heter det nämligen: »*Erfordras byggande af nytt hus, utser förrättningsmannen därtill plats*, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i den byggnadsskyldiges tunga kan ske, efter boställshafvarens önskan lämpas, och bestämmer förrättningsmannen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgör kostnadsförslag.» Detta, att »lämpa efter boställshafvarens egen önskan», är väl så sväfvande som möjligt.

Sedan kommer man till de öfriga husen, om hvilkas nybyggande endast synerätt har i sin hand att bestämma, nämligen: sätesbyggning eller visthus, brygghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fähus och loge med lador. Synerätten består af häradshöfding med half nämnd och en sakkunnig, som ordföranden tillkallar, samt konsistorieombud, såsom vid ekonomisk besiktning. Kanhända finnes i afseende på dessa hus tydligare och klarare bestämmelser? Nej, de äro alldeles desamma som beträffande ekonomisk besiktning. I 60 § heter det: *Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats*, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i den byggnadsskyldiges tunga ske kan, efter tillträdarens önskan lämpas. Jag kan icke se annat, än att så sväfvande bestämmelser, som här finnas, lära väl knappast finnas i någon förordning förut. Och då kan jag för min del icke vara med om att antaga ett sådant förslag som detta. Skall en lag skrivas, som skall förekomma alla de tvister, som möjligen uppkommit och kunna uppkomma eller minska tvisterna mellan församling och präst, bör den väl skrivas så, att den utgör större ledning än den föreslagna lagen och icke hos ekonomiska besiktningar och synerätter lägger hela beslutanderätten om hvad församlingen har skyldighet att bygga och underhålla. Jag kan för min del icke se, att denna lag skulle ha den verkan i afseende på undanröjande af tvister samt den klarhet och reda, som har sagts, att den skulle ha. Tvärtom! Ja, men, säger man, någon förmån skall väl denna lag medföra i afseende på förekommande af tvister.

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

Jag vill medgifva, att i ett fall har den väl företråde, nämligen i afseende på underhållsskyldigheten af de laga hus, som församlingen nu har skyldighet att bygga och underhålla. Här finnes i 17 §:en så klar bestämmelse därom, att jag hoppas, att någon tvist i afseende på underhållsskyldigheten icke skall kunna väckas. Det heter nämligen: »Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåtta hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å dylika hus genom boställshafvarens vanvård uppkomma, skola af honom afhjälpas.»

I gamla lagen finns det en annan bestämmelse: »Dessa hus, och ej flera, äga socknemän med tak och innanredet kyrkoherden färdiga ansvarada, och vare han sedan skyldig att hålla dem vid makt med egen kostnad.» Sedan kommer en annan mening, som till stor del upphäfver häraf härflytande anledningar till tvist om underhållet. Nu äro alla sådana anledningar undanröjda, och församlingen kan icke med fog ifrågasätta, att boställshafvaren skall underhålla dessa hus. Men den förmånen är väl icke mycket värd.

Ja, jag skall ingå i något vidare klander af förslaget, men jag skall be att få nämna en sak till, nämligen frågan om kostnaderna för dessa ekonomiska besiktningar och synerätter, som nu enligt den nya lagen skola förekomma. Det undras mig, om icke församlingen därigenom fått sig en tunga pålagd, som förut icke funnits. Nu heter det i den nuvarande lagen, att dessa besiktningar — jag talar om ekonomiska besiktningar — skola förrättas af kronofogden i orten eller den kronobetjänt, Konungens befallningshafvande i länet förordnar, jämte två nämndemän i närvaro af kontraktsprosten eller ordinarie prästman, som af honom inom pastoratet utses. Enligt den nu föreslagna lagen skall domkapitlet förordna vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å domkapitlets vägnar vid besiktningen närvara. Vidare stadgas, att församlingens kyrkokassa eller, om denna saknar medel, församlingen är skyldig att utgifva ersättning till kontraktsprosten eller annat vederbörande konsistorieombud. I fråga om ekonomiska besiktningar finnes för närvarande intet stadgande om ersättning till konsistorieombudet, utan det åligger kontraktsprosten såsom en tjänsteskyldighet att vara närvarande. Nu skulle församlingen få nöjet att betala för en skyldighet, som förut utan ersättning ålegat vederbörande prästman. På samma sätt förhåller det sig med syn å komministersboställen. Där har, såsom vi veta, församlingen skyldighet att betala omkostnaderna för synen, men det är att märka, att ordföranden i synerätten, den ordinarie häradshöfdingen i orten, enligt gällande förordning icke har någon ersättning för dylika syner. Enligt det föreliggande lagförslaget skall han hafva ersättning, och församlingen skulle således få nöjet att betala äfven honom jämte konsistorieombudet för dessa syner. Kan man med tystnad åse, att dylika bestämmelser införas, enligt hvilka en församling åläggas att betala ordförande och kontraktsprost, som har lön för sina tjänsteåligganden, men som på detta sätt skulle af församlingen få ett tillskott till sina löneförmåner? Jag kan icke vara med därom.

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

är afsedt att gälla endast för vissa delar af landet. Häremot kan man visserligen göra den invändningen, att förslaget ej heller är afsedt att utgöra någon egentlig eller slutlig lösning af frågan, utan att det endast är ett provisoriskt förslag. Min bestämda uppfattning är dock den, att byggnadsfrågan och aflöningsfrågan stå i så intimt förhållande till hvarandra, att den ena frågan icke kan och bör lösas utan i samband med den andra. Samma uppfattning finnes också uttalad i Riksdagens skrifvelse af den 5 maj 1897, där det bland annat heter, »att vid utredning för uppgörande af förslag till ny lönereglering borde äfven frågan om ändrade bestämmelser angående prästerskapets skyldighet att bygga och underhålla vissa hus å prästgårdar och komministersboställen blifva föremål för undersökning. Det har nu visserligen uppgifvits åtskilliga skäl, hvarför man för tillfället icke kunnat framkomma med ett dylikt förslag, och särskildt har såsom hufvudskäl uppgifvits de nu gällande lönekonventionerna.

Vidare anser jag, såsom jag nyss antyde, att om en boställsordning skall af Riksdagen antagas, bör den omfatta hela landet. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade i sitt anförande, att bestämmelserna i förevarande afseende i 1734 års lag, hvilka bestämmelser återfinnas i 26 kap. byggningabalken, vore föråldrade, och jag instämmer till fullo däruti, att dessa bestämmelser i vissa hänseenden äro mycket föråldrade. Men huru förhåller det sig då på en hel del orter, där det nu föreliggande förslaget alls icke skulle komma att tillämpas. Äro där mera tidsenliga bestämmelser gällande? Nej, tvärtom. I Dalarne ligga till grund för byggnadsskyldigheten bestämmelser, som datera sig ända från den 16 april 1687, och dessa bestämmelser äro så att säga fastslagna uti sedermera uppgjorda lönekonventioner, så att det finnes ingen möjlighet för, att, så länge man icke får andra grunder för lönerna, man kan komma ifrån dessa otidsenliga bestämmelser rörande byggnaderna heller. Vi försökte i den församling, jag tillhör, att komma ifrån dessa föråldrade bestämmelser, och såsom svenska medborgare voro vi nog enfaldiga att tro, att den allmänna lagens bestämmelser i 26 kap. byggningabalken skulle vara tillämpliga äfven för oss. Men synerätten, hofrätten och Kungl. Maj:t resolverade, att med byggnadsskyldigheten i denna församling skulle förhållas, såsom af ålder varit vandt. Det är orätt att kalla detta för några särskilda bestämmelser, ty det är det egentligen icke, utan det är så, att det skall byggas, såsom det af ålder varit vandt. Nu talas i den allmänna lagen om sju laga hus, men då vi sökte komma ifrån med den laga byggnadsskyldigheten, så funnos 23 hus på pastorbostället hos oss. Till vår förvåning fingo vi då veta, att hvad som stod i allmänna lagen icke angick oss, och följaktligen blefvo vi ålagda att bygga och underhålla alla dessa 23 hus, och det äro vi fortfarande skyldiga att göra. Och denna skyldighet gäller icke allenast pastorbostället, utan äfven komministersbostället, ty vi hafva lika byggnadsskyldighet för pastor och komminister.

Enligt mitt förmenande borde i en byggnadsordning bestämmas, att prästerna själfva skulle bygga och underhålla sina boställen, men

Det är ju klart, att jag med dessa åsikter kommer att yrka afslag på den nu föredragna paragrafen och äfven på hela lagförslaget. Då nu emellertid 13 § är föredragen, skall jag, för den händelse att densamma skulle blifva antagen, bedja att få yttra några ord angående denna paragraf. Däri har utskottet gjort en förändring eller rättare sagdt ett tillägg, nämligen att orden »eller vattenledning» blifvit inryckta i paragrafen. Jag undrar, huruvida detta tillägg är till förmån för församlingarna, och jag anser för min del, att det skulle vara olyckligt, om dessa ord blefve insatta i paragrafen. Kungl. Maj:ts förslag har i detta hänseende enligt mitt förmenande företräde framför utskottets förslag. Nu vet man ju, att i en läkares uppgift äfven ingår att undersöka dricksvattnets beskaffenhet på en plats, där mindre goda sanitära förhållanden yppa sig, och det är klart, att om sjukdom utbryter i en prästgård, så kommer, liksom äfven på andra platser, läkare tillstädes, och det första han gör, är att undersöka vattnet i brunnen. Han säger då kanske, att det är konstateradt, att detta vatten icke är hälsosamt och att det måste skaffas annat dricksvatten. Man finner då, att en källa är belägen på ganska långt afstånd från prästgården, och synerätten föreskrifver, att vattnet skall ledas från källan ända ned till prästgården och in i köket därstädes. En sådan tillämpning af ifrågavarande tillägg till 13 § kan man tänka sig, och jag tror icke, att man skulle behöfva lefva länge för att få se erfarenheten bekräfta hvad jag nu antydt. På grund häraf anser jag det vara beklagligt, om kammaren skulle godkänna 13 § med den af utskottet föreslagna förändringen, utan har därvidlag Kungl. Maj:ts förslag stort företräde.

För min del ber jag emellertid att få yrka afslag på föredragna paragrafen.

Häruti instämde herrar *Ericsson* i Ahlberga, *Mallmin*, *Pettersson* i Tjärsta, *Sandquist*, *Jansson* i Edsbäcken, *Hultkrantz*, *Anderson* i Hasselbol, *Forssell*, *Johanson* i Mossebo, *Bengtsson* i Bjärnalt, *Ödman*, *Ersson*, *Magnusson* i Salstad, *Olsson* i Tyllered, *Söderberg*, *Bromée* i Billsta, *Danielsson*, *Bengtsson* i Häradsköp, *Jonsson* i Skog, *Johansson* i Aflösa, *Jonsson* i Hökhult, *Persson* i Hult, *Lundell*, *Eriksson* i Lindehult, *Olofsson*, *Åkerlund*, *Hansson* och *Jönsson* i Yngsjö.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Först skall jag bedja att få uttala min synnerliga tillfredsställelse därofver, att det utaf hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade tydligt framgick, att han har öppen blick för, huru denna fråga slutligen skall lösas. Jag måste dock beklaga, att denna hans åsikt icke funnit uttryck i det nu föreliggande förslaget, men jag hyser likväl god förhoppning därom, att, om vi nu afslå detta förslag, vi inom kort hafva att motse ett förslag, som går i den riktning, han uttalade, nämligen att prästerna skulle befrias från jordbruket. Genom ett bifall till nu föreliggande förslag kan man icke säga, att byggnadsfrågan skulle blifva löst. Och ännu mindre kan man säga, att den skulle blifva löst på ett tillfredsställande sätt, alldenstund detta förslag

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

framför allt anser jag, att det borde stadgas antingen att församlingen helt och hållet skulle bygga eller också att boställshafvaren helt och hållet skulle bygga och underhålla sina hus. Ty man kan icke kalla det förhållande, som nu råder härvidlag, för ett samband mellan prästen och församlingen, utan denna skyldighet har varit och lärer fortfarande komma att blifva ett tvistefrö mellan prästerna och församlingen. Och det är detta tvistefrö, som jag önskar måtte blifva undanröjdt så fort som möjligt. Man säger nu visserligen, att gällande lönekonventioner lägga hinder i vägen för att få ett förslag genomfördt för alla trakter i vårt land på samma gång. För min del tror jag icke, att några oöfverstigligen hinder skulle möta mot, att i en eventuell byggnadsordning den bestämmelsen inföte, att det efter innehafvarens afgång skulle stå församlingen fritt att gå in på den nya såväl löne- som byggnadsstaten, om jag så får uttrycka mig. Jag tror, att församlingarna skulle vara villiga att gå in på ett sådant förslag. Nu skulle visserligen den fördelen vinnas genom föreliggande förslag, att i 13 § uppdragits en tydlig och klar gräns mellan hvad som skulle vara boställshafvarens och hvad som skulle vara församlingens skyldigheter, men då förfaller i och med detsamma den invändning, som man velat göra, nämligen att detta förslag icke skulle afse annat än att hufvudsakligen reglera förhållandet mellan afträdare och tillträdare, ty 13 och 14 §§ beröra ganska nära förhållandet mellan prästerna och församlingarna, och således omfattar detta förslag såväl förhållandet mellan företrädare och efterträdare som också förhållandet mellan boställshafvaren och församlingen. Motivet till att denna gräns blifvit uppdragen synes mig vara den, att man velat göra det möjligt för boställshafvaren att bortarrendera sitt jordbruk, och jag erkänner, att häri ligger en icke så obetydlig fördel. Men man har härvidlag just berört frågans kärnpunkt eller den lösning, som jag för min del anser vara den enda riktiga och fullt rationella, nämligen att prästerna skulle helt och hållet befrias från jordbruket. Den mest praktiska lösning i detta afseende vore enligt mitt förmenande, att, efter vederbörligen verkställd utredning af utaf hvilken natur de respektive boställena voro, dessa försåldes och medlen antingen inginge till en fond eller på annat sätt till staten samt att staten öfvertog hela aflöningen. Om dessa boställen, af hvilkas afkastning prästerna hafva så ofantligt liten nytta, såldes, och fonder bildades, skulle man också få medel till att förbättra lönerna för de svagt aflönade prästerna. Ty det måste väl medgifvas, att det finnes en hel del sådana i vårt land, hvilka äro för *svagt* aflönade. Men vi måste också säga, att det finnes sådana, som äro för *högt* aflönade.

Prästernas uppgift såsom jordbrukare har naturligtvis numera förfallit. Jag vill visst icke klandra det beslut, som fattades på *den* tiden, ty det kanske var lämpligt *då*. Prästerna voro nämligen kanske nära nog de enda inom församlingen, som voro i besittning af någon allmänbildning, och de kunde därför föregå sina församlingsbor med goda exempel äfven beträffande skötande af jordbruk. Men efter *den* tiden har förhållandena i så hög grad om-

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

gestaltat sig, att de vetenskaper, som nu äro nödvändiga för ett rationellt jordbruk, äro fysik och kemi, men ingalunda teologi. Och därför anser jag, att man skulle göra prästerna en tjänst genom att söka befria dem från dessa jordbruk.

När jag har den uppfattningen, skulle väl någon kunna tro, att jag helst skulle ansluta mig till herr Ericssons i Vallsta med fleres reservation. Men för min del kan jag icke göra detta, emedan jag anser, att denna reservation säger för litet. Det torde också knappast vara lämpligt, att Riksdagen nu skulle ingå till Kungl. Maj:t med en skrifvelse af det innehållet, utan det lärer väl icke blifva någon annan råd än att yrka rent afslag på det föreliggande förslaget.

Här har också, särskildt af den siste ärade talaren, framställts en del detaljmärkningar, men jag skall för min del icke i någon vidsträcktare mån inlåta mig på sådana. Dock kan jag icke undgå att med några ord beröra 16 § i det föreliggande förslaget. Jag kan verkligen icke finna, hvad det skall tjäna till, att man under alla förhållanden skall nödgas påkalla synerätt, då det är fråga om underhåll eller nybyggnad af ett hus på de ställen, där församlingen har både nybyggnads- och underhållsskyldighet. Om nämligen såväl den byggnadsskyldige som boställshafvaren äro villiga att verkställa denna ny- eller ombyggnad, hvartill skall då denna dyrbara apparat tjäna? Man kan också tänka sig det förhållandet inträda, att vid en ekonomisk besiktning besiktningsmannen ena dagen enligt 49 § utdömer en del gamla hus eller föreskrifer, att en del hus böra om- eller nybyggas, sådana hus nämligen, som falla inom ramen för hans omdömesrätt och befogenhet, men att såväl besiktningsmannen som den nybyggnadsskyldige finna, att också andra hus böra om- eller nybyggas — men han har icke rättighet att yttra sig öfver dessa, utan synerätt måste påkallas kanske nästa dag för att yttra sig i ett sådant fall.

Jag medgifver, att det kunde finnas något fog för ett sådant stadgande i Kungl. Maj:ts förslag, då det gällde lånekassor, men jag kan icke finna, hvarför också utskottet bibehållit denna bestämmelse, då utskottet har afstyrkt förslaget om lånekassor.

Det kunde också vara flera andra detaljer att framställa anmärkning emot, men då jag har den förhoppningen, att hela förslaget kommer att falla, skall jag icke upptaga kammarens tid vidare, utan ber jag, herr talman, att få yrka afslag såväl å Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr *Andersson* i Baggböle instämde häruti.

Herr *Holmgren*: Herr talman, mina herrar! Då jag senast hade ordet, tillät jag mig att yttra, att jag ansåg, att det kungl. förslaget till ecklesiastik boställsordning var, på grund af sakförhållandena, för tidigt väckt, och jag sökte bevisa detta. Den ärade talaren och utskottsledamoten på dalabänken påpekade gentemot hvad jag då hade äran anföra, att frågan nu kommit i ett annat läge eller på ett annat plan. Jag kan icke förstå detta. Om jag läser det



kungl. förslaget sådant det förelåg vid 1894 års riksdag, så lydde den 14 § sålunda: »Å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet skall sätesbyggnad, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus och brunn för hushållet, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus finnas, af pastoratet byggas och underhållas. Öfriga laga hus å sådana bostadsboställen byggas och underhållas af bostadshafvaren. A bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad byggas och underhållas laga hus af pastoratet.» Således, frågan är ju densamma, om man utesluter, såsom nu är förhållandet, byggnadsskyldigheten för komministrar å 3:dje klassens bostadsboställen.

Att frågan verkligen är densamma nu som då, med detta af mig påpekade undantag, och att en ny hänvisning till Riksdagen, sådan den nu föreligger enligt det kungl. förslaget, icke var väntad af Kungl. Maj:ts regering, det framgår af statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet Gilljams anförande till protokollet måndagen den 7 maj 1894. Han säger: »Ty därigenom kvarstode dock i högre grad möjligheten för en fortsatt behandling af detta ärende» — nämligen om Andra Kammaren då ville antaga något förslag, afgifva något yttrande och icke, såsom här föreslås, afslå hela Kungl. Maj:ts förslag — »då däremot, om Andra Kammaren nu slutar med ett rent afslag, ärendet antagligen icke vidare kan upptagas.»

Nu upptages emellertid samma ärende, utan att någon förändring är vidtagen, och under det att en kommitté blifvit tillsatt på Riksdagens begäran för att reglera prästerskapets aflöningar. Då nu ovillkorligen och obestriddigen denna byggnadsskyldighet ingår i aflöningen, så förefaller det mig också alldeles obestriddigt, att frågan är för tidigt väckt; och svärigen torde detta kunna af någon förnekas.

Dessutom yttrades af den ärade talaren, att utskottsledamöterna icke hade sig något bekant om komministrararnes jämförelsevis goda ställning, sådan jag framställt den, utan man antog, att det var illa ställdt med deras aflöningsförhållanden. Jag vill till herrarnes upplysning komplettera mitt yttrande med följande: »Kommitterade framhöllo vidare, att vid den beräkning af komministerbostälленas afkastning, som legat till grund för lönerogleringarna, hade ju, enligt 4 § af kungl. förordningen den 11 juli 1862 om allmänt ordnande af prästerskapets inkomster, hela byggnadskostnaden afdragits, så att den *behållna* afkastningen af bostället, som jämte öfriga tjänsten tillagda löneförmåner ansetts tillräcklig att bereda tjänsteinnehafvaren en anständig utkomst, ej skulle af någon nybyggnads- eller underhållskostnad minskas.» Det är ju alldeles klart af det anförda, att vid beräkningen af komministrararnes reglerade lön, som synes liten, man icke får afräkna hvad som har åtgått till täckande af deras byggnadsskyldighet. Därför hafva de redan blifvit godtgjorda därmed, att bostället ingår i lönesumman med blott en bråkdel af dess verkliga värde.

Den ärade talaren på älfborgsbänken, som är min gamle vän, påstod, att jag gjort mig skyldig till öfverdrift, då jag sade, att uppförandet af sätesbyggnad, visthus med ty åtföljande hus, på sätt

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

utaf både utskottet och Kungl. Maj:t föreslagits, skulle uppgå till en summa af 15 à 20,000 kr. Här finnas säkert många af kammarens ledamöter, som varit nämndemän, och jag ser flere i min omgifning, som så varit. Alla dessa skola helt visst gifva mig rätt däruti, att man icke kan uppföra sådana byggnadskomplex under 15- à 20,000 kronor.

Slutligen tillät sig den ärade talaren att påpeka, att jag under den tid jag tjänstgjorde — eller då jag arbetade i den butiken, som heter statskyrkan — bodde ganska bra. Ja, det är riktigt, men jag vill blott upplysningsvis tillägga — oaktadt jag anser, att kammaren icke har med den saken att skaffa — att jag hade bekostat alltsammans själf och byggt på egen bekostnad; församlingen hade icke bidragit med ett öre.

Jag tillåter mig till sist att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Herr Zimdahl: Herr talman! Som jag kan instämma med den ärade talaren på dalabänken, anser jag mig blott böra yttra ett par ord i frågan. Det heter, att i tvistiga fall skall man icke handla, och att här föreligger ett sådant fall torde väl vara obestriddt. Jag kan, som sagdt, instämma med den ärade talaren på dalabänken, men jag vill särskildt understryka hans uttalade önskan om att prästerskapet måtte befrias från sina boställen och sitt jordbruk. Jag har för min del aldrig kunnat begripa, hvarför just prästerna skola syssla med jordbruk, då det ser ut, som vore det meningen att göra prästerna jordiskt sinnade i bokstaflig mening.

Emellertid skall jag icke nu förlänga diskussionen, utan jag vill endast anhålla, herr talman, att få yrka afslag å utskottets betänkande äfvensom den därvid fogade reservationen.

Med herr Zimdahl förenade sig herr *Olsson* i Märdäng.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Då jag har den uppfattning, att denna fråga bör lösas på det sätt, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i början af sitt anförande yttrade, så är äfven jag naturligtvis tacksam för detta hans uttalande. Jag är äfven tack skyldig talaren på smålandsbänken, hvilken är ledamot i den kungl. kommittén, som haft att utreda denna fråga, för att han nu uttalat sig i samma riktning. Jag beklagar endast, att såväl statsrådet som nämnde talare icke vågat framkomma med ett sådant förslag hvarken i den kungl. propositionen eller i kommittébetänkandet. Anledningen härtill sades af båda vara den, att de icke ansett tiden vara inne att framkomma med ett dylikt förslag och att de ansett, att den allmänna opinionen icke ännu vore mogen för en så genomgripande reform. Emellertid tror jag för min del, att så är förhållandet. Redan 1894 fick man här i kammaren höra den opinionen uttalad från kammarens ledamöter. Äfven i dag har samma opinion gjort sig gällande, och jag kan nämna, att äfven bland prästerna får man höra detsamma.

*Angående  
förslag till  
eklesiastisk  
boställsordning.  
(Forts.)*

Jag har egentligen begärt ordet för att delgifva kammaren ett uttalande från en kyrkoherde i Dalarne. Denne prästman åtnjuter stort förtroende, har många kommunala uppdrag och är landstingsman, och således kan man fästa ett visst afseende vid hans uttalande. Han skref till mig för några dagar sedan och yttrade därvid bland annat följande: »Snart skall Riksdagen yttra sig om prästboställena. Ack, om det ginge i den riktningen, att prästerskapet löstes från prästegendomarne! Hvad skola vi med dem? Atminstone på de flesta ställen. De äro församlingarnas anslag eller sammanskott till prästerskapets aflöning och skulle i församlingarnas hand bli mycket värdefullare hjälp, än hvad de äro i våra händer. Men den dagen lär väl ej jag få upplefva. Vi behöfde blott en bostad med en trädgårdstappa omkring.»

Jag tror således, att opinionen såväl från den ena som från den andra parten går i den riktning, att man bör befria prästerskapet från boställena; och vid sådant förhållande bör icke frågan lösas på det sätt, som nu är föreslaget.

Visserligen sade statsrådet, att det endast var en provisorisk åtgärd, till dess de nya lönekonventionerna skulle börja att tillämpas, men jag vill fråga herr statsrådet, om han icke anser, att detta ändock vore att trassla till frågan. Om vi nu lösa densamma på det sätt, som Kungl. Maj:t eller utskottet föreslagit, komme det sedan, när man en gång ville lösa frågan på ett annat sätt, att heta: nu hafva vi så nyligen reglerat dessa förhållanden, och vi veta icke, huru det tager sig ut; vi måste vänta. Och så blir en ny löne-reglering fastslagen och man får vänta ett halft århundrade till, innan något kan åtgöras i den riktning man vill. Jag tror således, att det är skäl att redan nu peka direkt på hvad man vill, och de 13 år, som man talar om, tror jag icke är längre tid, än som behöfves för att söka komma till ett godt resultat.

Redan 1894 påpekades det, hurusom förhållandena voro olidliga på åtskilliga ställen. Sedan dess hafva 9 år förflutit och vi trampa ännu på samma ställe. Jag är såsom sagdt öfvertygad om att vi kunna gifva oss till tåls äfven under dessa nya 13 år, blott vi under den tiden söka lösa frågan i rätt riktning.

Herr talman, jag anhåller att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ström* i Transtrand, *Karlsson* i Mo och *Olsson* i Älfvalsåsen.

Herr Andersson i Pettersborg: Herr talman, mina herrar! Det kunde ju vara onödigt för mig att uppträda i denna fråga, då jag tillhör en provins, som icke beröres utaf densamma, men då jag tillhör det utskott, som förehaft frågan till behandling, och är en bland dem, som reserverat sig mot utskottets beslut, och då jag tillika är motionär i ämnet, så skall jag anhålla att i korthet få yrka bifall till reservationen, ehuru med ringa hopp om framgång.

Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)

då så många hafva uppträdt och instämt med herr Carl Persson i Stallerhult.

Jag vill dock söka bemöta några anmärkningar, som under debatten blifvit framställda. Herr Redelius nämnde, att det skulle blifva en lättnad för komministrarne, om det förslag, som han i sin reservation framställt, antoges. Hvad det beträffar, hafva herr Redelius och jag stått på precis samma ståndpunkt hvad målet beträffar, ehuru medlet att nå detsamma är något olika. Han vill öfverflytta byggnadsskyldigheten från komministrarne direkt på församlingarna, då däremot jag vill öfverflytta all byggnadsskyldighet för såväl 2:da och 3:dje klassens boställen på boställsinnehafvarne mot byggnadsersättning och underhållsbidrag. I min motion har jag endast nämnt underhållsbidrag, men det var under förutsättning af bildandet utaf lånekassor för prästgårdsbyggnader. Men då denna fråga icke nu föreligger, vill jag icke yttra mig därom.

Vidare nämnde herr Redelius, att det skulle blifva billigare, om församlingarna byggde, än om boställsinnehafvarne gjorde det. Men jag undrar, huru man skulle kunna ordna det så, att hela pastoratet skulle bygga. De kunna väl icke bygga på annat sätt än genom entreprenad, och det blir väl icke dyrare, om boställsinnehafvarne göra det genom entreprenad, än om pastoraten ställa det på entreprenad. Nog skulle det blifva betydligt billigare för boställsinnehafvaren att verkställa små reparationer, än om hela pastoratet skall verkställa sådana, hvilket väl dock icke heller kan ske på annat sätt än genom entreprenad.

En talare på älfsborgsbänken yrkade, att man skulle antaga det af herr Redelius framställda förslaget. Om pastoraten skulle komma att underhålla alla bostadshus och reparera alla brister, undrar jag, om icke många tvister skulle uppstå. För öfrigt har herr Holmgren visat, på hvad sätt sådana skulle kunna uppstå. Men då det skulle taga allt för lång tid att uppläsa allt, som herr Carl Persson åberopade, skall jag blott be att få upplysa kammaren om att det finnes på sid. 49 i kommittébetänkandet om den ecklesiastika boställsordningen. Enligt kungl. resolution på allmogens besvär den 1 augusti 1727, § 12. meddelas i fråga om storleken och beskaffenheten af de sju laga hus, som allmogen, efter 41 § i 1720 års resolution, borde i prästgårdarne bygga följande närmare bestämmelser: »Thet första och andra huset bör bestå i en byggning, som är 26 alnar lång och 12 alnar bred inom knutarne, med väggar, 4 alnar hög inuti. På ena ändan af samma byggning kommer att blifva 2 Camrar, hvardera 6 alnar breda och 7 alnar långa; och mitt uti byggningen sätesstugun 12 alnar i längden och 9 alnar i bredden. Förstugan blir utan för sätesstugun, 3 alnar bred och 12 alnar lång; men på then andra ändan af byggningen blir kiöket, som svarar i storlek emot begge kamrarne, och bör uti kiöket ingen bakugn vara utan allenast en kiöksspis. Det tredje huset blir Brygg-huset 10 alnar i fyrkant, med bakugn och kiöksspis. Det fjerde skal vara en Bod med dubbel bottn och låft, 8 alnar bred och 10 alnar lång. Femte, Visthuset, 6 alnar bredt och 8 alnar långt, utan

läft. *Sjette*, Ladan, med tvenne gålf, och en loga mitt uti, kommer at proportioneras efter tertial Tiondens storlek uti Församlingen. *Sjunde*, Fåhuset, bör bestå af 9 alnar i bredden och 16 alnar i längden, alt inom knutarne räknat, och stallet af sex spiltor in alles. These hus, men inga flere, hvarken kiällare eller lada för gårdsens gröda, tillkommer Allmogen at å Prästebohet byggia: och när the äro färdige med taak och all inreda, samt Prästenom väl lagade i hand lefvererade, så åligger thet honom at draga försorg, thet the ej af vanryckt förderfvas, och likmätigt den 32 § uti 1681 åhrs Husesyns-Ordning them vid macht hålla på egen bekåstnad: men tarfva husen mycken och ansenlig förbättring, tå skola Sochnemännerne, alt hvad som behöfves, tilföra, och på theras bekåstnad husen upbyggia. Skulle Prästen behöfva flera huus, än ofvan förmålt är, så bör han them af egen bekåstnad byggia och underhålla.»

*Angående  
förslag till  
eeklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

I följd af kungl. förordningen den 27 april 1877 äro församlingarna å landet hädanefter, i den mån de af Kungl. Maj:t fastställda regleringarna af prästerskapets löner tillämpas, i allmänhet befriade från skyldigheten att bygga och underhålla den i 12 § af 1727 års resolution på allmogens besvär samt 26 kap. 2 § B. B. omförmålda lada med två golf och loge, eller den så kallade tiondeladan.

Herr Carl Persson nämnde om synerätt. Ja, i den anmärkningen kan jag icke annat än till fullo instämna med honom. Men jag vill understryka, att nämdemännen här icke skulle få någon rätt att bestämma; men väl skulle det åligga dem en skyldighet, som jag anser öfverflödig. Man bör besinna, att när en nämndeman ålages en ed, så skulle, enligt den uppfattning man här synes hafva, denna ed icke hafva någon betydelse.

Vidare nämnde en talare på dalabänken, att det var bättre icke behålla boställena, utan sälja dem. Den meningen vill jag icke vara med om. Ty den dag kan måhända komma, då det blir så stora tvister i religiöst hänseende i församlingarna, att de kanske utgöra hufvudsakligen prästernas inkomster.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, utan yrkar bifall till den af herr Ericsson i Vallsta med flere afgifna reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på godkännande af utskottets förslag till 13 och 14 §§ i eeklesiastik boställsordning, 2:o) på afslag å utskottets berörda förslag och 3:o) på afslag å utskottets förslag och bifall i stället till den af herr Redelius vid dessa paragrafer afgifna reservationen. Herr talmannen fann förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 2:o) omförmålda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner särskilda utskottets

*Angående  
förslag till  
ecklesiastik  
boställsordning.  
(Forts.)*

n:o 3 i dess förevarande utlåtande n:o 3 framställda förslag till 13 och 14 §§ i ecklesiastik boställsordning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda förslag.

Omröstningen utföll med 16 ja, men 199 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets förslag till ifrågakvarande paragrafer.

Efter föredragning härupå af 1 § lämnades ordet till

Herr Redelius, som yttrade: Med den utgång, frågan fått vid voteringen, skall jag tillåta mig att hemställa, att hela lagförslaget må föredragas på en gång.

Denna herr Redelius' hemställan blef af kammaren bifallen.

Ordet begärdes härefter ånyo af

Herr Redelius, som anförde: Vidare yrkar jag afslag på hela lagförslaget.

Häruti instämde herr *Andersson* i Pettersborg.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner afslog kammaren jämväl återstående delar af utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

## § 6.

Efter föredragning härupå af särskilda utskottets n:o 3 utlåtande, n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ecklesiastiska byggnadslånekassor, begärdes ordet af

Herr Redelius, som yttrade: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr *Andersson* i Pettersborg: Jag skall icke göra något yrkande angående det nu föredragna förslaget till förordning. Men då jag har reserverat mig i afseende på detsamma, skall jag be att i största korthet få angifva skälen till min reservation.

För det första anser jag, att det icke bör blifva en förordning, utan en af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stiftad lag.

För det andra har jag icke kunnat vara med om den af herr *Annerstedt* m. fl. afgifna reservationen, därför att i denna föreslås flere lånekassor, nämligen tio stycken, en för hvarje stift, med undantag för Lunds och Visby stift. Dessa lånekassor skulle begagna sig

af obligationer. Det skulle således utkastas tolf slags obligationer i marknaden, som skulle måhända få olika valör. Och på sådant sätt skulle saken ställa sig olika för de olika stiftens alltefter den kurs, hvori dessa obligationer stå.

Däremot har jag ansett, att, om vi skulle bilda lånekassor, en enda sådan borde upprättas för hela riket med prästerskapets löne-regleringsfonds behållning 3,801,725 kr. 67 öre och ecklesiastika bostälernas skogsfonds behållning 1,118,598 kr. eller sammanlagdt 4,920,323 kronor 67 öre som botten för denna lånefond.

Det är af dessa skäl jag icke kunnat instämma i den af herr Annerstedt m. fl. afgifna reservationen eller biträda utskottets förslag, då jag anser, att endast *en* lånekassa är behöflig för reglering af prästernas byggnadsskyldighet.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, n:o 49, angående en inkomstskatt för år 1904.

Under åberopande af bilagdt utdrag af protokollet öfver finansärenden för den 30 sistlidne januari hade i en till utskottet hänvisad proposition, n:o 42, Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen

dels att för år 1904 till upptagande i riksstaten för samma år åtaga sig en särskild bevillning af 11,000,000 kronor under namn af inkomstskatt, att på enahanda sätt som bevillningen af fast egendom samt af inkomst vid de år 1905 infallande uppbörsstämmor uppbäras och i behörig ordning redovisas,

dels ock att besluta, att nämnda inkomstskatt skulle utgå i enlighet med den, jämlikt 1902 års Riksdags beslut, den 21 juni samma år utfärdade, för innevarande år gällande förordning om inkomstskatt, dock att 10 § i förordningen samt de särskilda anvisningarna för ledning vid inkomstskattetaxeringen jämte det vid förordningen fogade formulär till taxeringslängd skulle erhålla den förändrade lydelse, som af ett vid propositionen fogadt förslag utvisades.

Bevillningsutskottet hade i sammanhang därmed till behandling förehaft två i anledning af samma proposition inom Riksdagens kamrar väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen, inom Första Kammaren motionen n:o 5 af herr friherre W. G. von Schwerin och inom Andra kammaren motionen n:o 182 af herr E. A. Lindblad.

Af motionärerna hade friherre *von Schwerin* hemställt, att, därest Riksdagen, med ledning af den för år 1903 gällande förordning om inkomstskatt för år 1904 åtog sig en dylik skatt, Riksdagen måtte, jämte vidtagande af de utaf motionärens förslag i ämnet påkallade utslutningar och ändringar i de särskilda anvisningarna för ledning vid inkomstskattetaxeringen och i deklarationsformuläret, besluta, att 2, 4, 5, 6, 7, 8, 12 och 21 §§ af förordningen skulle erhålla den förändrade lydelse, som i motionen närmare angäfvos.

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

I sin förenämnda motion hade herr *Lindblad* föreslagit, att Riksdagen, vid åtagande af en inkomstskatt för år 1904, måtte antaga följande ändrade lydelse af 12 § i den ifrågasatta förordningen i ämnet:

1:o Skatt enligt denna förordning . . . fastighetsbeviljning för egendomen; dock att, med tillämpning . . . erlägges af delägarne;

och att, när jordbruksfastighet efter denna förordnings trädande i kraft utarrenderas, arrendatorn, så framt ej parterna annorlunda öfverenskomma, skall anses åtnjuta  $\frac{1}{3}$  af den från den fasta egendomen beräknade inkomsten och därför erläggas inkomstskatt.

2:o För inkomst af kapital och arbete — — för sistnämnda slags inkomst.

Utskottet hemställde i första och andra punkterna:

1:o att Riksdagen ville besluta, att den vid 1902 års riksdag för innevarande år antagna, den 21 juni 1902 utfärdade förordning om inkomstskatt skulle fortfarande under år 1904 gälla med den förändrade lydelse af det vid förordningen fogade uppgiftsformulär, som af ett bilagdt förslag utvisades, samt

2:o att, vid bifall till utskottets under 1:o gjorda hemställan,

a) Kungl. Maj:ts proposition n:o 42,

äfvensom de i detta betänkande behandlade motioner af

b) herr friherre von Schwerin och

c) herr E. A. Lindblad

mätte anses besvarade.

Vid betänkandet hade fogats reservationer:

af herr *Cavalli*, som yrkat, att 2, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 20 och 21 §§ i den af Kungl. Maj:t till antagande för år 1904 föreslagna förordning om inkomstskatt skulle erhålla den förändrade lydelse, som i reservationen närmare angåfves, hvarjämte reservanten framhållit, att, därest detta förslag godkänts, vissa punkter i de särskilda anvisningarna till ledning vid inkomstskattetaxeringen äfvensom deklara-tionsformuläret borde undergå någon omarbetning;

af herrar friherre *Trolle* och *Bergendahl*, hvilka instämt med herr *Cavalli*;

af herrar *Almström* och *Nisser*, mot vissa delar af motiveringen, i hvad den afsåge Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, n:o 42, äfvensom mot utskottets beslut rörande herr friherre von Schwerins motion;

af herrar *Östberg* och *Höjer*, mot motiveringen i hvad den afsåge nyssnämnda motion; samt

af herr *Lindblad*.

Sedan utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Meyer*, som yttrade: Herr talman! Utskottet har — såvidt jag förstått det rätt



— såsom hufvudmotiv för sitt afstyrkande af den kungl. propositionen anført, att man borde afvakta de erfarenheter, som på detta område stode att vinna, innan man vidtog några partiella förändringar uti inkomstskatteförordningen. Utskottet har äfven erinrat om de berättigade anmärkningar, som redan förra året framkommo emot denna förordning, och jag får erkänna, att många af de då påpekade bristerna voro af sådan beskaffenhet, att man icke gärna förrän efter någon tids vunnen erfarenhet kunde taga itu med desamma afhjälpande, medan andra af dessa brister äro af sådan natur, att de svårigen kunna afhjälpas annat än genom en ganska grundlig reform af hela vårt direkta beskattningssystem.

En brist förefinnes emellertid i inkomstskatteförordningen, som är af annan natur än de flesta andra. De flesta brister uti ifrågasvarande förordning bestå däri, att de beskattningspliktige blifvit ojämnt och orättvist taxerade, men den brist, som jag nu afser och hvilken gäller inkomstskatt å fastighet, alldeles särskildt jordbruksfastighet, är af en helt annan natur. Under det att de flesta af dessa brister gälla en orättvis beskattning, gäller den nu ifrågasvarande en alldeles omotiverad skattelindring och skattefrihet. Jag har nu ansett mig vara absolut skyldig att tillråda Hans Maj:st Konungen att redan vid denna riksdag framlägga förslag om afhjälpande af denna brist.

Olägenheten med inkomstskatt i fråga om fastighet är — som vi alla veta — den, att man därvidlag icke träffar den verkliga inkomsten, utan den beräknade inkomsten. Detta fel vore väl kanske icke så svårt, om man icke äfven begått ett annat fel, nämligen att beräkna inkomsten lika för all jordbruksfastighet, eller till 6 procent af taxeringsvärdet, liksom äfven för all annan fastighet, eller 5 procent af taxeringsvärdet. Att en sådan beräkning för det med sig, att de större jordbruksfastigheterna blifva jämförelsevis oskäligt hårdt beskattade, är allmänt erkänt. Däremot är icke så allmänt erkänt — utan, såsom jag tager för gifvet, förefinnes stor benägenhet för en motsatt uppfattning — att en inkomstberäkning i fråga om mindre jordbruksfastigheter af 6 procent skulle innebära orättvisa mot staten, d. v. s. mot alla dem, som få ersätta den förlust, som staten lider därigenom, att fastigheterna gifva staten intet eller för litet bidrag.

Följden af att man beräknat inkomsten till endast 6 procent och därjämte bestämt, att så länge inkomsten icke uppgår till 1,000 kronor, skall den vara skattefri, har blifvit den, att så godt som alla fastigheter blifvit befriade från denna skatt. Om någon vid det tillfälle, då Riksdagen yttrade sig om de grunder, på hvilka inkomstskatten skulle byggas, hade väckt förslag om att jordbruksfastigheter med ett taxeringsvärde af ända upp till cirka 17,000 kronor skulle befrias från inkomstskatt, tror jag, att få, om ens någon, velat vara med om att fatta ett sådant beslut. Faktum är, att afkastningen af en mindre jordbruksfastighet — jag talar blott om jordbruksfastigheter, ty det är hufvudsakligen i fråga om dem, som orättvisa äger rum, och jag vill icke onödigtvis inveckla saken

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

genom att äfven tala om andra fastigheter — uppgår till ett vida större belopp än det, som motsvarar 6 procent å taxeringsvärdet. Jag finner ett bevis härpå därutinnan, att om jag tager den lägsta kategorien, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle träffas af inkomstskatten, d. v. s. jordbruksfastighet, som är taxerad till 5,000 kronor, skulle den beräknade inkomsten af denna fastighet uppgå till endast 300 kronor, men det är ju alldeles uppenbart, att om den verkliga afkastningen icke vore större, skulle icke, såsom nu likväl sker, en hel familj kunna få sitt uppehälle af denna mindre fastighet.

Då vi på sin tid införde inkomstskatten, gjorde vi detta, därför att vi ansågo, att därigenom en rättvisare beskattning skulle komma till stånd. Vi ansågo, att vi på det sättet skulle rättvisare träffa den större skatteförmågan och att vi därigenom skulle kunna i viss mån beräkna en lindring för alla dem, som hade mindre inkomster och som icke hade någon förmögenhet alls. På samma gång, som man sålunda ville ha en rättvisare beskattning till stånd, ville man blifva kvitt tilläggsbevillningen, hvilken — som bekant — drabbade ganska orättvist.

Under det att tilläggsbevillningen för jordbruksfastigheter år 1901 lämnade 1,413,000 kronor och för annan fastighet 1,122,000 kronor, nedsattes genom införande af inkomstskatten dessa skatter för fastigheter därhän, att den inkomstskatt, som inflyter för jordbruksfastighet, beräknas till endast 780,000 kronor — mot tilläggsbevillningens 1,413,000 kronor — och inkomstskatten för annan fastighet till 540,000 kronor — mot 1,122,000 kronor, då tilläggsbevillningen uttogs. Om man nu bifaller det kungl. förslaget, skulle visserligen en ökning af fastighetsskatterna komma att äga rum, men denna ökning skulle likväl, enligt beräkning, icke komma att uppgå till mer än cirka 400,000 kronor för jordbruksfastighet och cirka 100,000 kronor för annan fastighet. Statens inkomster af fastigheter skulle således i alla fall blifva mindre än under tilläggsbevillningens tid.

Jag ber att äfven få nämna några andra siffror. Ifall det kungl. förslaget i fjol hade blifvit antaget i fråga om det belopp, där inkomstskatten skulle börja, d. v. s. 2,000 kronor, skulle omkring 98 procent af jordbruksfastigheterna och omkring 82 procent af annan fastighet ha gått alldeles fria från inkomstskatt. Såsom det nu är ställdt, då gränsen är satt till 1,000 kronor, är det 94  $\frac{1}{2}$  procent af jordbruksfastigheterna och 71  $\frac{1}{2}$  procent af annan fastighet, som äro befriade från inkomstskatt. Om man sätter det belopp, där inkomstskatten skall börja, till 500 kronor, blir det 85  $\frac{3}{4}$  procent af jordbruksfastigheterna och ungefär 56 procent af annan fastighet, som skulle befrias från inkomstskatt. Huru många procent som skulle befrias från denna skatt, om den skulle utgå vid en inkomst från och med 300 kronor, alltså i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, därom har jag icke någon utredning, men jag antager, att större delen af fastigheterna skulle gå fria.

Nu kan man säga, att om en stor del fastigheter, som förut träffades af tilläggsbevillningen, gå fria från den nu införda inkomst-

skatten, är detta en följd däraf, att dessa fastigheter endast representera små förmögenheter, så små, att de enbart på den grunden skulle kunna vara fria. Ja, det må ju så vara, och därför har Kungl. Maj:t icke heller föreslagit, att inkomstskatten skulle börja förr än vid ett taxeringsvärde af 5,000 kronor. Man måste ju för öfrigt alltid taga med i beräkningen, att om icke denna inkomstskatt hade blifvit införd, hade vi varit tvungna att bibehålla tilläggsbevillningen, och den skulle ovillkorligen ha drabbat alla fastigheter, äfven dem, som enligt Kungl. Maj:ts förslag nu skulle tagas med, vida hårdare, än hvad de drabbas af en inkomstskatt. Och vidare är att märka, att denna skatt skulle komma ungefär samtidigt med det, att alla jordbruksfastigheter bli befriade från sista resterna af de grundskatter, af hvilka de förut varit besvärade.

Det måste väl erkännas, att den, som har förmögenhet bakom sig, låt vara, att det endast är en liten förmögenhet, är vida skattekraftigare än den, som icke har någon förmögenhet alls bakom sig, utan hvars hela tillgång består i det kroppsarbete, förmedelst hvilket han kan förtjäna sitt uppehälle. När Riksdagen en gång uttryckligen förklarar, att Riksdagen erkänner den principen vara den riktigaste, att den större skatteförmågan företrädesvis bör tagas i anspråk. då kan väl icke Riksdagen gärna, synes det mig, nu fullständigt befria dem, som ha en förmögenhet af 5,000 kronor och ända upp till 16,000 och 17,000 kronor, från utgörandet af denna inkomstskatt, under det att Riksdagen samtidigt för att fylla statsbehofven har måst tillgripa nya skatter, hvilka träffa den stora massan, som ovillkorligen har en mindre skatteförmåga.

Jag vet naturligtvis mycket väl, att bland alla de impopulära skatter, som jag nödgats råda Konungen att föreslå Riksdagen, är den skatt, hvarom nu är fråga, den mest impopulära inom denna kammare — det har jag nogsamtidigt klart för mig. Men jag föreställer mig, att om herrarne behagade pröfva de skäl, som jag här anfört, skulle herrarne komma till den slutsatsen, att det icke kunnat vara med min plikt förenligt att underlåta att föreslå denna skatt, och jag tror icke, att herrarne å sin sida skola finna det vara med sin plikt förenligt att afslå den nu föreliggande kungl. propositionen. Det är ju i alla fall så, att vi, som sitta här såsom representanter för folket, representera icke allenast våra valmän, utan hvarenda man, hvarenda kvinna, hvartenda barn inom vårt land, och vi äro skyldiga att i lika hög grad tillgodose deras intressen, som icke kunna rösta på oss. som deras, hvilka äga att utöfva sådan rösträtt.

Jag tillåter mig hemställa, herr talman, att kammaren, på grund af hvad jag anfört, ville bifalla det nu föreliggande kungl. förslaget.

Herr Öhngren: Med den utgång, som denna fråga redan har fått i Första Kammaren, torde icke stora utsikter förefinnas att vid denna riksdag fa frågan afgjord i den riktning, som jag anser vara önskvärd. Jag kan icke annat än uttrycka mitt beklagande öfver att icke friherre von Schwerins motion under detta ärendes behandling inom utskottet där vunnit större erkännande. än hvad nu varit

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

fallet. För mig är det motbjudande, att en person, som icke har någon inkomst alls eller mycket ringa inkomst af sin jordbruksfastighet, skall erlägga skatt för 6 procent af taxeringsvärdet, liksom att en person, som har kanske en inkomst, uppgående till 100 procent af fastighetens taxeringsvärde, icke skall vara skyldig att skatta för mer än just 6 procent af taxeringsvärdet. Sannolikt ha icke innehafvare af jordbruksfastighet i allmänhet större inkomst än 6 procent af taxeringsvärdet, men å andra sidan är jag fullt öfvertygad om att det finnes ett afsevärdt antal innehafvare af jordbruksfastigheter, som stundom ha en inkomst af 50 à 100 procent af taxeringsvärdet och kanske ännu mera. Såsom vi veta, anses nämligen för närvarande enligt såväl bevillningsförordningen som inkomstskatteförordningen all skogsafverkning från ett hemman beskattad genom den vanliga bevillningen, hvarigenom denna afverkning är fri från såväl bevillning som inkomstskatt. De flesta af de större norrländska sågverksbolagen ha hundratals hemman, som sålunda på fullkomligt lagligt sätt gå fria från skatt, icke allenast inkomstskatt, utan jämväl skatt till kommunen, för allra största delen af den vinst, de lämna. För närvarande är det så, åtminstone i de flesta fall, att den vinst, som de större sågverksbolagen ha genom afverkningen från sina egna skogar, uppgår till ett vida högre belopp än förädlingsvinsten. Sålunda undslippa dessa bolag en, som jag anser, fullkomligt rättvis taxering. Om vi återigen följa den väg, som friherre von Schwerin i sin motion anvisar, kan icke allenast den, som genom en dålig skörd eller andra vidriga omständigheter icke har någon inkomst af sin jordbruksfastighet, blifva befriad från skatt, utan äfven den, som tillfälligtvis erhåller en mycket rik skörd, blifva beskattad i förhållande till skördens verkliga värde. Det missförhållande, som för närvarande råder på detta område, anser jag böra fortast undanröjas.

Såsom frågan nu föreligger, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till herr Cavallis reservation.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll i sitt anförande, att det skäl, som hufvudsakligast föranlett honom att föreslå denna ändring i förordningen angående inkomstskatt, var den *omotiverade skattelindring*, som han ansåg, att de små jordbrukarne för närvarande åtnjoto. Jag ber att för min del få protestera mot en dylik åsikt, och jag har desto större anledning att göra det, som denna mening uttalats icke blott af herr statsrådet, utan äfven på andra håll. särskildt i en stor del af svenska pressen. Jag anser för min del det nämnda uttalandet vara alldeles vilseledande, och jag ber att med några ord få angifva mina skäl därtill.

Sedan år 1892 har, särskildt inom denna kammare, framhållits den orättvisa, som ligger däruti, att jordbruket är mera betungadt af skatter än andra skatteföremål. Så snart det gäller andra beskattningsföremål, har man, såsom vi veta, ett så kalladt existensminimum, som intill en viss gräns får afräknas och som är skatte-

fritt. En fastighetsägare åtnjuter ingen sådan förmån. Det har nu framhållits inom Riksdagen, att man icke kan gå fastighetsägarnes önsknings till mötes och göra rättelse härutinnan, förrän vår kommunalbeskattning blifvit skild från den beskattningsprincip, efter hvilken skatt utgöres till staten. Endast i så måtto har Riksdagen gått önskningarna härvidlag till mötes, att Riksdagen för några år sedan beviljade skattefrihet för de mindre lägenhetsinnehafvarne, hvilkas lägenheter ha ett taxeringsvärde under 500 kronor.

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Då Riksdagen år 1901 antog den nya härordningen, skref Riksdagen därjämte till Kungl. Maj:t och begärde utarbetande af förslag till förordning angående en särskild skatt, som borde uttagas för täckande af de med den då antagna härordningen förenade nya kostnaderna, och Riksdagen uttalade därvid som sin mening, att denna skatt borde uttagas på det sättet, att den drabbade de mera bärkraftiga.

Nu sade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att en jordbrukare, som ägde en fastighet, upptaxerad till 5,000 kronor, äfven skulle tillhöra de mera bärkraftiga, och han ansåg det därför vara en stor orättvisa att befria dessa från inkomstskatt. Men jag vill erinra herr statsrådet om att dessa jordbrukare hafva endast en beräknad inkomst af 300 kronor, och likväl få de fortfarande utgöra den allmänna bevillningen. De ha dessutom andra onera, som de måste utgöra, de måste betala till prästerna och till kommunen, de ha en ganska afsevärd väghållningsbörd, förutom många andra dryga utgifter. De skola äfven deltaga i byggnad och underhåll af kyrka, prästgård, tingshus och häradsfängelse med dubbla beloppet efter sin inkomst. När de hafva alla dessa många onera redan nu, är det då obilligt, om de befrias från inkomstskatten? Jag tror icke, att detta är någon obillig begäran, så mycket mindre som man vill från denna skatt befria andra, som enligt mitt förmenande äro vida mera bärkraftiga.

För att belysa saken ber jag att få anföra ett exempel, hämtadt ur en inom utskottet uppgjord tabell och som ställer den nu föreliggande kungl. propositionen i en minst sagdt egendomlig dager.

Enligt det kungl. förslaget skulle en jordbrukare, hvilkens fastighet är taxerad till 5,000 kronor, erlægga en inkomstskatt af 3 kronor. Enligt samma förslag skulle en annan fastighetsägare, hvilkens fastighet är taxerad till 6,000 kronor, men hvilken därjämte har en inkomst af 750 kronor, icke heller behöfva betala mer än 3 kronor i inkomstskatt. Jag frågar herrarne: Finnes det någon rättvisa i ett dylikt skattesystem?

Men ännu orimligare kan det komma att ställa sig enligt det föreliggande kungl. förslaget. Om en person har ett kapital å t. ex. 24,999 kronor och sätter in detsamma på en bank, så är han helt och hållet befriad från inkomstskatt, ehuru han uppbär en inkomst af 4 procent utaf kapitalet. Men den där stackars jordbrukaren, som äger en fastighet, värd 5,000 kronor, måste betala 3 kronor.

Vidare sade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att en jordbrukare, som har en sådan där liten fastighet, har nog

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

större inkomst, än hvad man här beräknar, eller 6 procent af fastighetens taxeringsvärde. Hur vet herr statsrådet det? Har herr statsrådet haft ett sådant där litet hemman och försökt att draga inkomst på det? Men jag vet i likhet med herr statsrådet, att en ägare af en sådan mindre fastighet icke kan lefva på den afkastning ett sådant litet jordbruk kan lämna, utan han måste nog därjämte söka andra inkomstkällor, om han skall kunna taga sig fram på en sådan där liten fastighet, och skulle sammanlagda inkomsten i så fall uppgå till 1,000 kronor, så får han ju betala inkomstskatt lika väl som öfriga inkomsttagare.

Förra året var denna fråga mycket på tal inom bevillningsutskottet, och herr statsrådet känner till den diskussion, som därvid fördes, lika väl som jag, ty han var då själf ledamot af utskottet, och herr statsrådet har nog äfven reda på, hvad utskottets beslut då blef. Utskottet påpekade, att det var åtskilligt, som talade för, att den, som endast hade inkomst af arbete, icke borde utgöra så stor skatt i förhållande till sin inkomst som andra inkomsttagare. Utskottet kunde icke bestrida, att den, som har en fonderad inkomst, är bärkraftigare än den, som måste förtjäna sitt bröd med sina händers verk. I öfverensstämmelse med bevillningsutskottets hemställan gjorde äfven Riksdagen förra året det uttalandet, att det kunde anses rättvist, att den fonderade inkomsten blefve mera beskattad än inkomst af arbete. Men på detta Riksdagens uttalande, intaget i den skrifvelse i frågan, som Riksdagen aflät till Kungl. Maj:t, har herr statsrådet svarat på det sättet, att han kommer och föreslår att utan något som helst afdrag uttaga inkomstskatt af de små jordbrukarne, medan de små kapitalisterna få vara helt och hållet i fred. Jag kan icke anse, att ett sådant förfarande är riktigt.

Vidare sade herr statsrådet: Tro herrarne, att det är möjligt, att en motion, som afsåge att befria från inkomstskatt en fastighetsägare, som har så stor fastighet, att den är taxerad till bortåt 17,000 kronor, skulle kunna vinna Riksdagens bifall. På detta vill jag svara med att erinra herrarne om att i fjol föreslog den dåvarande regeringen, att alla, som hade ända upp till 2,000 kronors inkomst, således äfven jordbrukare, hvilkas fastigheter hade ett taxeringsvärde af närmare 34,000 kronor, skulle vara befriade från skyldigheten att erlägga inkomstskatt. Herrarne torde häraf finna, huru olika de båda statsråden läst riksdagsskrifvelsen af år 1901 och hvilka hopp regeringarna kunna göra från det ena året till det andra.

Jag har för min del haft mycket svårt att kunna fatta, huru regeringen kunnat komma fram med detta förslag. Jag har för min del gjort hvad jag kunnat för att utskottets beslut skulle blifva sådant som det nu föreligger, och jag är öfvertygad om att utskottets förslag står långt framom Kungl. Maj:ts beträffande rättvisa, billighet och likställdhet. Jag har visserligen åtskilliga anmärkningar att göra mot motiveringen till utskottets förslag, men jag har i alla fall icke velat reservera mig mot detsamma.

Då jag således tror, att utskottets förslag har goda skäl för

sig, ber jag, herr talman, att på det lifligaste få yrka bifall till detsamma.

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Då frågan om grundskatternas afskrivande förevar här i Riksdagen, uttalades den önskan, att man skulle få bort detta skattesystem för att få ett rättvisare i dess ställe, och för min del intog äfven jag denna ståndpunkt. Om grundskatterna hade varit så rättvist fördelade, att all förmögenhet träffats af dem, då skulle jag icke hafva yrkat på någon ändring; men då så icke var förhållandet, ställde jag mig på deras sida, som yrkade ändring, i den tro att man skulle få ett rättvisare skattesystem. Är nu det system, som det nu är fråga om att antaga, rättvisare? Den föregående talaren har påpekat en orättvisa, och jag skall för min del icke vidare uppehålla mig vid den. Men jag tror, att regeringen gått för långt, när den satt gränsen, där inkomstskatten skall börja utgå, för inkomst af jordbruksfastighet till 300 kronor, hvilket motsvarar ett taxeringsvärde af 5,000 kronor. Om då en person äger ett kapital å 5,000 kronor och placerar detsamma i en jordbruksfastighet, kommer han i en ogynnsammare ställning än en person, som äger en 20,000 å 25,000 kronor i rent kapital, ty den förre måste i inkomstskatt erlægga 3 kronor, men den senare, kapitalisten, endast 2 kronor. Jag vågar dock alldeles bestämdt påstå, att den, som har ett kapital på 20,000 kronor, lefver under lugnare förhållanden än den, som har 50,000 kronor placerade i jordbruksfastighet. Hvarför skall man då betunga den bekymrade i större mån än den mindre bekymrade?

Jag öfvergår nu till olikheten i beskattningen af jordbruksfastighet och annan fastighet. Förra året väckte jag motion om att jordbruksfastighet och annan fastighet skulle lika beskattas, eller att båda dessa skatteobjekt skulle beskattas efter 5 procent af taxeringsvärdet; men motionen vann icke det ringaste gehör hvarken i denna eller i medkammaren. Nu är förhållandet, att, om jag i förevarande ämne talat med någon fastighetsägare här i Stockholm, denne säger: Jag inlåter mig icke gärna på några fastighetsaffärer, med mindre än jag kan beräkna 7 procent på mina penningar, emedan jag måste betala skatter och underhålla fastigheten. Det är väl något egendomligt, att en person, som själf erkänner, att han har 7 procents inkomst af sin fastighet, författningsenligt icke skall beräknas ha mera än 5 procent.

Öfvergår jag sedan till den af friherre von Schwerin väckta motionen, däri föreslås, att äfven jordbrukarne skulle få själfdeklarerera, så säger utskottet därom först, att någon utsträckning af deklARATIONSSKYLDIGHETEN icke bör vidtagas under första året, det nya taxeringsförfarandet äger rum och innan taxeringen ens verkställts. Men, mina herrar, om en orättvisa förefinnes, så bör man väl genast söka rätta den och ej låta den kvarstå tills vidare.

Vidare anför utskottet såsom skäl för afslag å denna motion, att, ehuru den inkomst, jordbruksfastighet i verkligheten lämnar, ofta understiger den i nu gällande förordning om inkomstskatten

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

fastställda inkomstprocenten, detta förhållande icke ensamt för sig bör föranleda en allmän skyldighet för fastighetsägare att på samma sätt som öfriga inkomsttagare deklarerar de verkliga inkomsterna. Här erkänner ju utskottet tydligt, att inkomsten af jordbruksfastighet i verkligheten understiger den fastställda inkomstprocenten. Således bör väl detta uttalande ej vara något skäl för afslag å motionen, utan snarare tvärtom.

Utskottets tredje och sista skäl för afslag å motionen är svårigheterna för jordbrukare att uppgifva inkomsten af jordbruket. Om jag icke är oriktigt underrättad, lär det i utskottet förelegat räkenskaper från fyra eller fem jordbrukare, däri de visat: den ene att han haft 2 procent af sin fastighet, den andre att han haft 3 procent, den tredje att han haft 4 procent o. s. v. Men huru utskottet, då det ej kunnat göra någon anmärkning mot dessa räkenskaper, ändock kunnat säga, att det vore omöjligt för jordbruksägare att deklarerar, förstår jag icke.

Jag vill nu göra en jämförelse mellan skatten till staten för jordbruksfastighet och annan fastighet. En ägare af en till 300,000 kronor taxerad jordbruksfastighet skulle efter 6 procent hafva en inkomst af 18,000 kronor. På grund af bestämmelsen om progressiv beskattning får han emellertid betala skatt till staten för en inkomst af 29,500 kronor, d. v. s. 295 kronor. Om nu denne jordbrukare säljer egendomen och lägger ned de 300,000 kronorna uti fastighet i stad, då beräknas hans inkomst till endast 15,000 kronor. Efter den progressiva skattemetoden skall han då skatta till staten för en inkomst, motsvarande 22,000 kronor, och sålunda erlägga 220 kronor i skatt. Alltså får en person, som äger en till 300,000 kronor taxerad jordbruksfastighet, i skatt till staten erlägga 75 kronor mera än en person, som har fastighet i stad till samma värde. Nu har man med framlagda räkenskaper visat, att jordbruksfastighet gifver en inkomst af högst 4 procent, och dessutom vet man, att ingen inköper fastighet i stad, med mindre än han därå kan beräkna en inkomst af 7 procent; men ändå vill man i lagen ha kvar det stadsgandet, att den förstnämnda fastigheten skall beskattas efter 6 procent af taxeringsvärdet, men den senare endast efter 5 procent. Kan man verkligen påstå, att häri ligger rättvisa? Nej, om man förföre rättvist, så skulle ju för en till 300,000 kronor taxerad jordbruksfastighet, som gifver 4 procent eller 12,000 kronor, till staten endast erläggas skatt efter 16,000 kronor, men för en till samma belopp taxerad fastighet i stad, som gifver 7 procent eller 21,000 kronor, erläggas skatt efter 37,500 kronor. Således skulle fastighetsägaren i staden betala 215 kronor mera än den å landet. Men i verkligheten betalar han 75 kronor mindre.

Skulle man nu fasthålla vid den principen, att det är omöjligt för en jordägare att själfdeklarerar, så föreslår ju herr Lindblad i en af honom afgifven motion, att man, för att i någon mån råda bot för det öfverklagade missförhållandet, borde införa den bestämmelsen, att, om landbruksfastighet utarrenderas, jordägarens vinst skulle räknas till 4 procent af taxeringsvärdet och arrendatorns till



2 procent. Men hvad säger utskottet därom? Jo, att det icke vill vara med därom, emedan därigenom en ny klass inkomsttagare skulle komma att beskattas efter annan grund än deras verkliga utrönte skatteförmåga. Därmed kan jag icke tro, att utskottet menar annat, än att, ehuru en orättvisa här förekommer, denna orättvisa icke bör fördelas på flere klasser, emedan det är bättre, att en klass bär en dubbel orättvisa.

Vidare säger utskottet, att hinder för den föreslagna fördelningen skulle möta i fråga om torp och andra brukningsdelar, hvilka icke pläga åsättas särskilda taxeringsvärden. Men det är väl bekant, att torp och andra mindre brukningsdelar ingå i sjolfva hufvudegendomarne, så att de därför här ej behöfva tagas i betraktande. Men då säger utskottet: Det kan man icke göra, emedan i taxeringsvärdet äfven skall ingå skog, torfmosse och andra fastighetens tillhörigheter, och arrendatorn skulle sålunda komma att få betala därför. Men motionären föreslår ju icke, att arrendatorn skall betala hela beloppet, utan endast 2 procent. De öfriga 4 procenten skulle fortfarande betalas af jordägaren. Men hvarför skall arrendatorn betala just 2 procent? Jo, en procent skulle erläggas för de mycket omtalade inventarierna och den andra procenten för den inkomst han finge. Om man nu anser, att arrendatorn icke bör betala dessa afgifter, skulle det ju kunna vara möjligt, att jordägaren likväl kan uttaga dem af honom. Det är, mina herrar, en alldeles förvånande orättvisa, att en jordägare skall betala skatt för den inkomst, en arrendator har af hans i jorden och i inventarierna nedlagda kapital. Det är något alldeles abnormt. Det ginge väl an, om jordägaren endast finge betala enkel skatt för fastigheten, men han får betala progressiv.

Nu säger man, att den omständigheten, att jordägaren får betala i skatt 6 procent af egendomens taxeringsvärde, ej betyder så mycket, därför att denna skatt drabbar förmögenheten, och det är just förmögenheten man vill åt. Ja, mina herrar, jag vill också, att förmögenheten skall drabbas hårdast, men jag vill, att all förmögenhet skall beskattas lika. Men så är icke förhållandet i förevarande fall.

Jag har under hela min riksdagsmannatid alltid proklamerat den satsen, att det är en ofantligt stor fördel att äga en viss förmögenhet mot att enbart förtjäna sitt uppehälle på arbete. Jag vill därför vara med om, att vid beskattningen skillnad göres mellan inkomst af kapital och inkomst af arbete, så att förmögenheten kommer att beskattas högst. Men jag vill icke vara med om att förverkliga det på så sätt, att man lägger högre skatt på det kapital, som är nedlagt i en jordbruksfastighet, än på det, som är nedlagt i annan fastighet, utan jag vill hafva lika beskattning för all fastighet. Det är fullkomligt rättvist, att den, som äger ett kapital eller en fastighet, skall betala högre skatt än den, som enbart genom arbete måste förtjäna sitt bröd.

Om jag skulle framställa något yrkande, så komme det att blifva på bifall till friherre von Schwerins motion. Men då ett

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

sådant yrkande endast komme att blifva en opinionsyttring, skall jag ej göra det. Då det föreliggande förslaget endast är en provisorisk lag, har jag med det sagda endast velat framhålla den ståndpunkt jag i en framtid kommer att intaga i denna fråga.

Jag har för närvarande intet yrkande att göra.

Herr Lindblad: Jag ber att få återföra i kammarens minne, huru, då denna fråga var på tal vid remissen af Kungl. Maj:ts proposition n:o 1, talare af vidt skilda läger med sällspord enighet uppträdde mot det föreliggande förslaget. Med samma sällsporda enighet ha sedermera samtliga utskottsledamöter känt sig förhindrade att tillstyrka bifall till detsamma. Men icke förty har ett yrkande om bifall i Första Kammaren medfört, att den kungl. propositionen där blifvit antagen. Om än, såsom man kan förutse, resultatet icke kommer att blifva detsamma i denna kammare, förestår i alla fall en gemensam votering i frågan. Därför vore det lämpligt, att den något mera än hittills skett belystes.

Jag kan för min del rätt icke förstå, huru Första Kammaren egentligen kunnat komma till detta resultat. Möjligtvis skulle man kunna spåra en liten misstämning, som finnes kvar, ett slags veder-gällning därför att vid förslagets antagande förra året en absolut majoritet förefanns inom denna kammare; måhända var det ett uttalande gentemot denna majoritet, som nu gjordes i vår medkammare.

Finnes det då någon verkligt befogad grund eller någon rättmätighet i det kungliga förslaget? Ja, jag skulle erkänna detta, om det vore fråga om att omreglera hela vårt skattesystem, icke blott den nya inkomstskattelagen, utan äfven vår nu gällande bevillningsfördordning. Men vi alla, som hafva haft något att göra med beskattningsfrågor, jag menar som suttit i taxeringsnämnder och bevillningsberedningar, känna, att skatten hittills utgått från fastigheterna, äfven om de äro mycket högt skuldsatta. Herrarne se af den tabell, — hvilken jag för min del yrkat skulle biläggas utskottets betänkande — huru jämförelsevis betydlig för närvarande statsbeskattningen af jordbruksfastigheter ställer sig gentemot beskattningen af inkomst utaf kapital och arbete. Ser man något närmare på denna tabell, som nu är vidfästad min reservation, så ser man, att det ända upp till inkomstbelopp af 1,800 kronor redan i närvarande stund förhåller sig så, att inkomst af jordbruksfastighet beskattas högre än annan motsvarande inkomst. Således förfaller ju det skäl, som här ofta nog anförts, att nämligen jordbruket är *för lågt* beskattadt.

Jag upprepar: komma vi därhän, att vi få en helt och hållet ny beskattning, en förmögenhetsskatt, som aflöser den nuvarande bevillningen, så är det i sin ordning, att vi taga hänsyn därtill, att all fastighet kan tåla vid en särskild beskattning, men en sådan högre beskattning får icke genomföras på det partiella sätt, som nu ifrågasatts.

Jag behöfver icke erinra herrarne om hvad som flere gånger blifvit sagdt från regeringshall. Jag kan anföra ett stycke ur propositionen n:o 16 vid förra årets riksdag. Statsrådet och chefen

för finansdepartementet säger gentemot kammarrätten: »Då kammarrätten med siffror visar, hvilken stor skattelindring genom den föreslagna inkomstskatten skulle tillgodokomma fastigheterna i jämförelse med hvad förhållandet är vid tillämpning af den senast åtagna tilläggsbevillningen, bör man för öfrigt erinra sig, dels att en af hufvudanmärkningarne mot tilläggsbevillningen just varit den, att någon skattelindring motsvarande den, som medgifvits smärre inkomsttagare, icke kunnat beredas smärre fastighetsägare, dels att förhållandet är enahanda med den alltjämt kvarstående bevillningen af fast egendom samt af inkomst, som icke heller medgifver skattelindring för smärre fastighetsägare, dels ock att i ett land, där jordstyckningen är så stor som i Sverige, en stor del af fastighetsägarna måste komma att gå fria från eller åtnjuta lindring i en allmän och ren inkomstskatt, om och när en sådan kommer till stånd. Det bör i öfrigt anmärkas, att skattelindringen för fastighet visserligen kan synas betydlig, då man jämför den föreslagna inkomstskatten för fastighetsinkomst med den nuvarande tilläggsbevillningen för fastighet, men att förhållandet förändras, om man jämför den med den föreslagna inkomstskatten, i hvad den afser inkomst af kapital och arbete.» Detta uttalades förra året af regeringen, och ett motsvarande yttrande finnes redan i det betänkande, som åtföljde den stora försvarspropositionen vid 1901 års riksdag enligt finansministerns anförande till statsrådsprotokollet den 21 dec. 1900. Då nu herr statsrådet och chefen för finansdepartementet åberopar, att han varit tvungen att föreslå nya skatter, konsumtionsskatter och en del nya skattetitlar, och att han därvid känt sig pliktig att äfven föreslå ifrågavarande förändring, så strider detta mot uttalandet vid 1901 års riksdag, ty redan i den finansplan, som då åtföljde försvarspropositionen, finnas just de nu ifrågakomna nya skatterna redan upptagna på programmet samtidigt med att den dåvarande finansministern uttalar som ett önskemål att kunna göra beskattningen *degressiv* för mindre fastigheter på samma sätt, som redan skett för mindre inkomster af kapital och arbete.

Jag behöfver ju icke — ty det har nyss skett här — erinra därom, att i den kungl. propositionen i fjol föreslogs en *ännu större* skattelindring, i det nämligen inkomst upp till 2,000 kronor — sålunda motsvarande ett taxeringsvärde af 33,400 kronor för jordbruksfastighet — skulle fritagas från den nya inkomstskatten. Men just på grund af motion från landtmannahåll ansåg sig sedermera Riksdagen icke kunna godkänna en så långt gående skattelindring. Nu däremot vill man gå ännu lägre ned och hämta upp skatt. Det är en mycket oväntad och enligt mitt förmenande ofattlig finanspolitik att vilja lösa våra stora skattefrågor med tillhjälp af olika majoriteter vid olika riksdagar, och detta kan enligt min öfvertygelse åstadkomma ett slags revanschpolitik, som jag icke tror vara nyttig för ett lyckosamt framförande och lösande af de nu på dagordningen stående skattefrågorna.

Det nu föreliggande betänkandet innehåller — visserligen icke från utskottets sida, men i form af en reservation — en annan fram-

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1903.  
(Forts.)*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

ställning, grundad på motion af friherre von Schwerin. Frågan behandlas af utskottets ordförande i en särskild reservation, i hvilken några utskottsmedlemmar från Första Kammaren hafva instämt. Enligt min uppfattning ger det däri framställda önskemålet äfven rum för reflexioner. Under det att Kungl. Maj:t vill utkräfvat skatten äfven af de smärre jordbrukarne, så går denna motion och reservation ut på att minska skatten för de större jordbrukarne. Visserligen kunna, såsom den närmast föregående talaren anført, skäl förefinnas för den meningen, att de större jordbrukarne i regel hafva svårt att åstadkomma en afkastning till så hög procent af sina fastigheters taxeringsvärde, som nu ligger till grund för beskattningen, men att råda bot för denna sak på det sätt, som motionären föreslår, eller genom själfdeklaration, tror jag icke vara önskvärdt. Om denna själfdeklaration skulle genomföras, är det visserligen min förvisning, att jordbrukarne därigenom skulle i sin helhet komma att skatta mindre än för närvarande, men att köpa denna vinst med allt det besvär och den olägenhet, själfdeklarationen skulle medföra, kan jag ej finna lämpligt. Då jag således ställer mig såsom motståndare till en sådan tanke, är detta endast af praktiska hänsyn med afseende på själfva skatteförfarandet. Jag vill icke för min del — såsom jag äfven antydtt — ställa mig afvisande mot hvarje kraf af ägarne till de större jordbruksfastigheterna, ty deras framställning är i viss grad berättigad. Men det finns en annan synpunkt, som är af betydelse härvidlag, och det är den, som jag tillåter mig att belysa i min motion. De fastigheter, som drabbas af inkomstskattens progression, äro sådana fastigheter, som äro värda öfver 100,000 kronor. Beträffande dessa råder emellertid i regel det förhållandet, att någon del däraf är utarrenderad, och då inträder just den af mig påpekade omständigheten, att, jämte jordägaren, brukaren eller arrendatorn faktiskt åtnjuter en del af inkomsten. Han har nedlagt kapital i sina inventarier, och för öfrigt offrar han tid och arbete, hvilket äfven förklarar, att jordägaren icke kan få all inkomsten af denna egendom. Ett sätt skulle då vara att dela upp den skatt, som skall utgå af fastigheten, i två delar, hvaraf jordägaren rimligtvis bör betala  $\frac{2}{3}$  och arrendatorn  $\frac{1}{3}$ . Nu kan jag försäkra herrarne, att ingen i denna kammare vill ställa sig mera varsam gentemot arrendatorerna, än jag är böjd att göra; men jag vill så långt som möjligt söka att skipa rättvisa äfven i skatteafseende. Jag vill nämna, att detta förfarande — att dela upp inkomsten af jordbruks-egendomarna — redan praktiserats i Danmark. Det är således icke någon nyhet, utan kan mycket lätt tillämpas. Man skulle därför lättast kunna undanröja den orättvisa beskattningen af de större jordbrukskomplexerna, om man ville godkänna ett sådant förfaringsätt.

Nu har den föregående talaren redan bemött några af utskottets invändningar häremot. Jag skall upptaga ett af de anförda skälen, nämligen det, att man därmed skulle skapa en viss orättvisa i skattehänseende. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att en sådan orättvisa då redan äger rum i fråga om den kommunala beskattningen,

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

om det nämligen förekommer, att arrendatorn får betala kommunal-skatt för skog, torfmossar och andra fastighetens tillhörigheter, såsom här anföres. Och den kommunala beskattningen är många gånger större än statsskatten. Man opponerar sig alltså mot, att arrendatorn skulle betala  $\frac{1}{3}$  procent mera till staten, då han faktiskt redan betalar 5 à 6, ja, kanske ända upp till 10 gånger bevillningen i form af kommunal-skatt — en ömhet, som ju då placeras på ett alldeles oriktigt håll. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten därpå, att detta endast skulle gälla de nya kontrakten, det vill säga de kontrakt, som komma att upprättas *efter* det lagen trädtt i kraft, och att således arrendatorerna skulle veta af det på förhand samt kunna taga hänsyn därtill vid arrendeaftalets uppgörande. Arrendesumman skulle till följd häraf kunna nedsättas. Redan nu förekomma i en mängd arrendekontrakt särskilda aftal om skatterna, och nya aftal kunna ju alltid träffas därom, men lagen synes mig böra angifva den riktiga *normen*.

Jag skall emellertid icke försvara min motion. Jag vill endast förklara den tanke, som jag därmed velat framlägga, eller att man med det föreslagna förfaringsättet skulle kunna undvika några af de olägenheter, som enligt uppgift skulle förefinnas och verkligen äfven förekomma. Men bör man då råda bot härför genom själfdeklaration af jordbrukarne? Nu åsyftar visserligen reservationen blott ett mindre antal jordägare: af vårt lands alla fastighetsägare, som äro omkring 470,000, skulle det blifva ungefär 7,000, som skulle själfdeklarera. Men ingen tror väl, att det skulle stanna vid dessa 7,000. De skulle så småningom draga med sig alla de andra, hvilka äfven skulle blifva tvungna att själfdeklarera, och de af herrarne, som äro från landsbygden, veta mycket väl, hvilken svårighet det möter för vårt lands jordbrukare i allmänhet att ägna sig åt bokföring. Detta ligger icke för deras röst, utan de vilja hellre ägna sig åt det, hvarpå de tro sig kunna förtjäna något, nämligen sitt arbete.

Om man däremot en gång komme därhän, att bevillningsförordningen ändrades på det sätt, en motionär i år föreslagit och denna kammare för sin del godkänt, nämligen så, att all afkastning af skogen såsom verkligen kontanta belopp själfständigt taxerades och att jämväl andra tillfälliga inkomster, såsom försäljning af grus, torf m. m. dyligt, äfven upptoges särskildt, så är jag för min del öfvertygad därom, att detta skulle vara en mycket god hjälp vid försöken att komma till en riktig taxering af jordbruksnäringen. Äfven om man vid *förmögenhets* beskattning vill taga hänsyn till exempelvis, huru egendomen är bebyggd, så är ju detta något, som bör ske, men som nu icke tages i betraktande, då det endast gäller att få fram jordbrukets afkastning. Man har sagt: ja, här *räknar* man sig till jordbrukets afkastning, men en sådan procentberäkning är ju en fiktion. Jag vågar häremot säga, att då, såsom vi veta, arrende fordom brukade bestå i hälftenbruk, tredje-delsbruk eller fjärdedelsbruk, men man numera funnit detta system vara opraktiskt och med frångående af detsamma fastslagit en viss medelsiffra, motsvarande låtom oss säga från 50 till 25

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

procent af egendomens afkastning, det för visso icke kan vara orimligare, att, när staten skall utkräfvä högst 2 procent såsom skatt, staten kan nöja sig med samma medeltalsberäkning. Enligt mitt förmenande — och jag tror, att alla, som hafva närmare reda på dessa förhållanden, måste instämma häri — skulle en ren inkomstbeskattning af jordbruket komma att gifva mindre och icke mera än den nu utgående skatten. Det är ur denna synpunkt, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Yngsjö: Herr talman, mina herrar! Här har talats om att jordbruket är modernärningen i vårt land. Om så är förhållandet, anser jag, att man ej bör lägga större bördor på det samma, än att det kan bära dem. Då nu i den kungl. propositionen föreslås en inkomstskatt äfven för de smärre jordbrukarne, så böra vi besinna, att äfven åbyggnader finnas på egendomen, hvilkas värde ingår i köpesumman. Då kan man naturligtvis ej beräkna afkastningen af egendomen så högt, som priset på densamma kan föranleda till. Äfven om en sådan liten egendom är alldeles skuldfri, tror jag, att innehafvaren af densamma har tillräckliga svårigheter att skaffa medel till betalandet af de ordinarie skatterna och utgifterna tillika med att försörja sig och sin familj. Jag tycker också, att vi först borde se resultatet af det beslut, som fattades vid sistlidet års riksdag, innan vi fatta nytt beslut i detta afseende.

För öfrigt anser jag, att den föreslagna inkomstbeskattningen står i strid med försöken att lösa egna-hems-frågan.

Jag undrar visst icke på, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framlagt förslaget samt söker med ljus och lykta att få tag i de millioner, som behöfvas i vår budget. Men i likhet med många andra anser jag, att man bör uttaga dessa på ett rättvisare sätt — något, som den föregående talaren äfven påpekade.

Jag skall visst icke upptaga kammarens tid längre. Jag har endast velat fråga, om det ej vore skäl i att spara ännu mera med statens medel i stället för att lägga för stora skatter på svenska folket.

Herr talman! Jag yrkar afslag å den kungl. propositionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Beckman: Jag ber att endast med några ord få erinra om hur man från tämligen olika synpunkter kan komma till samma resultat i fråga om den kungl. propositionen. Det finns väl knappt någon, som ej erkänner, att den nuvarande inkomstskattelagen ej fullständigt representerar hvad man så vackert här om dagen kallade för rättvisans princip i beskattningen! Sådan den nu är formulerad lider den af väsentliga fel, hvilket från alla håll erkännes.

Nu har Kungl. Maj:t sökt afhjälpa ett af dessa fel genom sitt förslag, att skattskyldigheten för jordbruksfastighet skall inträda tidigare än för inkomst af arbete. Principen är alldeles riktig. Riksdagen har själf godkänt denna princip. Den har sagt, att inkomst af arbete bör beskattas lindrigare, att således skattskyldigheten bör

inträda först vid högre belopp för inkomst af arbete än för fonderad inkomst af hvad slag det vara må.

Enligt min tanke har nu likväl den kungl. propositionen gått en oriktig väg. Jag har nämligen den uppfattningen, att det riktiga skulle vara, att allra först lätta skatten på inkomst af arbete. Jag anser att man begick ett misstag, när man vid föregående års riksdag lät inkomstskattskyldigheten i fråga om inkomst af arbete inträda så tidigt som man gjorde. Och jag anser, att man — jag upprepar det — måste göra skillnad i fråga om inkomst af arbete och inkomst af fastighet: men jag finner det på samma gång principiellt oriktigt att öfverhufvud låta skattskyldigheten gå så långt ned, som man här föreslagit.

Den rätta ändringen vore enligt min tanke att samtidigt höja det belopp, för hvilket man skall betala skatt för inkomst af arbete, och något — men icke så betydligt som nu föreslagits — sänka den gräns, där skattskyldigheten inträder för inkomst af fastighet. Nu har det kungl. förslaget i sistnämnda afseende gått ända därhän, att det kommit till den punkt, där det förefaller mig åtminstone, som om gränsen närmade sig hvad man i dagligt tal brukar kalla existensminimum.

Kan det, frågar jag, vara lämpligt att gå så långt ned — det må nu gälla hvilket slags inkomst som helst? Är det lämpligt att gå ned ända till en punkt, där inkomsttagaren har att kämpa en hård kamp för sitt och de sinas uppehälle? Meningen med en inkomstlag bör väl snarare vara, att den skall träffa gränsen högt upp, icke att den skall drabba så långt ned, att den lägger en tung och orättvis börda på de svagaste skuldrorna. Jag är således visserligen fullkomligt enig med den tanke, som ligger till grund för den kungl. propositionen, så till vida att för närvarande gränsen för skattskyldighet i fråga om inkomst af fastighet synes mig vara satt alldeles för högt. Det är uppenbart, att man kan och bör gå längre ned. Men — hvar skall gränsen då sättas? Ja detta är en sak, som i närvarande stund icke är utredd. Det är bristen på utredning i denna liksom i åtskilliga andra punkter rörande reformer i lagen, som gjort, att jag för min del anslutit mig till den hemställan om afslag på den kungl. propositionen, som utskottet enhälligt afgifvit. Om man tänkte sig, att hvar och en af dessa många frågor rörande reformer i inkomstskattelagen, hvilka frågor onekligen behöfva utredas, skulle utbrytas, d. v. s. hvarje fråga behandlas för sig, blefve denna lag ännu mer ett lappverk än hvad nu är fallet. Därför skulle jag icke haft någon betänklighet, om utskottet hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t om en utredning — alldeles särskilt en utredning rörande just fastighetsbeskattningen samt huruledes denna lämpligen borde ordnas. Exempelvis tillämpning på fastigheter af själfdeklarationen. Att denna, om man går någorlunda långt ned, icke i närvarande stund kan förordas, är uppenbart. Men man borde, innan man beslutar sig för eller emot dess införande i större, eller mindre mån, utreda, huru den själfdeklarande fastighetsägaren, särskildt den jordbrukande, som jag nu närmast tänker på, skall

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts)*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

deklarera sådana förmåner som bostad, trädgård m. fl. naturaförmåner. Innan sådana utredningar gjorts, finner jag det oklokt att, när förordningen så nyligen antagits, att den icke ännu ens hunnit tillämpas, redan nu vidtaga någon som helst genomgripande förändring af densamma.

Jag har således här endast velat understryka, att jag anser, att den väg man bör gå, är den, att proportionsvis bereda större lättnad för inkomst af arbete och att icke under några omständigheter gå så långt ned, vare sig det gäller inkomst af arbete eller af fastighet, som — hvad den senare beträffar — i den kungl. propositionen här föreslagits. Jag anhåller därför om afslag å Kungl. Maj:ts proposition och bifall till utskottets hemställan.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Meyer*: Den siste ärade talaren upprepade den anmärkning, man förut gjort, nämligen att man ej skulle vidtaga någon förändring i inkomstbeskattningen, förrän man sett verkningarna af inkomstskatteförordningen, sådan denna för närvarande är. Men i fråga om den förevarande saken behöfver man väl icke vinna någon erfarenhet, ty det är alldeles klart, huru inkomstskatteförordningen kommer att verka i detta fall, nämligen därhän, att jordbruksfastighet ända upp till 16,700 kronor blir fri. Det behöfves ej någon enfarenhet för att komma underfund med det, och så kommer det att bli uti evärlidig tid, såvida ej inkomstskatteförordningen ändras på sätt Kungl. Maj:t föreslagit eller i liknande riktning. Har man ansett, att Kungl. Maj:t gått för lågt, då Kungl. Maj:t börjat redan vid ett taxeringsvärde af 5,000 kronor, kunde man ju tagit ett högre belopp. Att förmedels en utredning söka klargöra, hvar skattepliktsgränsen skall dragas, är alldeles omöjligt. Den måste alltid bli fullkomligt godtycklig. Siffran 5,000 är godtycklig, det är ej tu tal därom, men det blir hvarje siffra, som man slår fast.

Jag kan ej förstå det resonemang, som den siste talaren förde, men jag har däremot alldeles förträffligt förstått det resonemang, som fördes af alla de föregående talarne, som hade ordet före honom. De ha sett saken ur jordbrukaresynpunkt, då jag i stället har talat till lagstiftarne och representanterna för svenska folket, som äger rätt att sig själfvt beskatta genom den svenska Riksdagen. Herrarna ha, som sagdt, sett saken uteslutande ur jordbrukaresynpunkt, och då finner jag det helt naturligt, att I villen skydda de edra.

Hvad nu beträffar de anförda skälen, så visade den förste talaren, som yttrade sig i frågan, med exempel, att, om det kungl. förslaget skulle antagas såsom det är, däraf skulle uppstå oegentligheter. Därpå ber jag att få svara, hela bevillningsförordningen och inkomstskatteförordningen äro så fulla af oegentligheter, så att, skulle man ej tåla några oegentligheter i dem, finge man slopa dem bägge två, hvilket nog skulle vara mycket behagligt, men i alla fall ej lär gå för sig.



Det har vidare sagts, att det vore alldeles orinligt att, om den ene personen placerade 5,000 kronor i jordbruk och den andre icke fullt 25,000 kronor mot 4 % i en bank, den förre skulle betala skatt och den senare slippa det. Men det är väl ej kapitalets storlek, som alstrar den skatteförmåga, till hvilken vi hafva att hålla oss, utan det är den afkastning man har af kapitalet, som alstrar skatteförmågan. 4 % ränta på ett belopp af nära 25,000 kronor gör nära 1,000 kronor, och nu ställer sig frågan så: är den afkastning, som 5,000 kronor, placerade i jordbruksfastighet, lämnar, värd 1,000 kronor? Kan den beräknas uppgå till 1,000 kronor eller ej? Kan den i värde sättas lika med 1,000 kronor, måste man sätta likhets-tecken mellan 5,000 kronor, placerade i jordbruksfastighet, och 25,000 kronor, placerade i bank mot 4 %. Man kan säga, att afkastningen af en jordbruksfastighet på 5,000 kronor är värd 1,000 kronor, och man kan säga, att den icke är det. Detta är en sak, om hvilken man kan strida. För min del är jag mycket böjd för att antaga, att den, som har en ograverad jordbruksfastighet till 5,000 kronor, jämte alla inventarier, äfven skuldfria, plus det rörelsekapital, som behöfves för att sköta jordbruket, äfven det skuldfritt, däraf har en afkastning, som väl är värd 1,000 eller 1,100 kronor, hvilket motsvarar en skatt af tre kronor.

Den andra ärade talaren förmenade, att den, som hade 20,000 kronor i en bank, skulle vara vida mera fri från bekymmer än en jordbrukare t. ex. med en fastighet af 5,000 kronors värde. Detta är tvifvelaktigt och beror väl på afkastningens storlek, såsom jag nyss nämnde. Men så sade han: hvarför skall man mer betunga den, som har större bekymmer, än den som har mindre? Detta yttrande vill jag tillämpa på den kungl. propositionen. Där är meningen att starkare taxera dem, som äga kapital, än dem, som icke äga något kapital. Det är mellan *dem*, som hela jämförelsen i detta fall får ställas; och vi få besinna, att där ligger hela skälet till, att detta förslag kommit fram. Skälet är alldeles icke, att finansministern behöft söka med ljus och lykta för att finna några nya skatter. Detta behöfdes visst icke, ty det fanns förslag på omkring sex millioner, som kunde tagas från annat håll, hvilket förslag aldrig kom fram. Det var således visst icke därför, att finansministern befann sig i någon sorts nöd, som detta förslag kom till, utan man resonerade så att, då man i alla fall måste komma med nya konsumtionsskatter, ville man ej komma med enbart dem, utan åtminstone göra ett försök att infria det löfte, som Riksdagen afgifvit, att man så långt görligt skulle hålla sig till förmögenheten.

Så var det en ärad talare, herr Lindblad, som menade att, då Första Kammaren har bifallit den kungl. propositionen, så berodde det antagligen på, att Första Kammaren har råkat i misshumör och ville taga revanche på Andra Kammaren. Nej, förklaringen finner jag vara helt enkel: Första Kammaren fann, att det kungl. förslaget var rättvist, och det var därför, som kammaren biföll det.

Herr Risberg: Den meningen tyckes vara ganska allmän inom

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

kammaren, att Kungl. Maj:ts förslag rörande ändring i inkomstskatteförordningen för nästa år icke stämmer öfverens med den princip, som uppställt för denna nya skatteform, som vi fått i inkomstskatten, nämligen den principen, att skattebördan skall vara afpassad efter skatteförmågan. Jag vill endast yttra mig om den inkomstskatt, som är föreslagen att läggas på jordbruksfastighet, och fäster mig då vid den låga gräns, som är satt, nämligen ett inkomstbelopp af 300 kronor. Jag tror, att den, som kan påstå, att en ägare af en liten hemmansdel, i hvilken han har nedlagt ett kapital af 5,000 kronor, har lättare att bära en sådan skatt än en inkomsttagare, som har en inkomst af ända upp till 1,100 kronor och är i den lyckliga ställning, att han är skuldfri, jag tror, säger jag, att den, som kan påstå detta, icke är förtrogen med de verkliga förhållandena. Vi behöfva blott se på de lefnadsvanor, som dessa hemmansägare måste underkasta sig för att kunna reda sig, och jämföra dem med de lefnadsvanor, som en inkomsttagare på 1,100 kronor har, för att finna, huru saken förhåller sig. Sant är, att våra mindre jordbruk skulle kunna skötas mycket bättre, så att afkastningen blefve större. Men då man skall skattlägga, får man gifvetvis icke räkna med det, som vore önskvärdt, utan med de faktiska förhållandena och tänka på, hvilken inkomst de verkligen hafva, dessa små hemmansägare. Och den uppfattning, som i stadsrådsprotokollet framträder, att de mindre fastigheterna i allmänhet icke äro taxerade till sitt fulla värde, utan att de i allmänhet lämna mer än 6 % af taxeringsvärdet, tror jag icke är riktig, när man tänker på den lifliga omsättning, som under senare tider ägt rum ifråga om ägarne till dessa fastigheter. Denna lifliga omsättning af ägarne har haft med sig höjning af taxeringsvärdena, så att dessa hemmansdelar nog i allmänhet ha kommit upp i sitt fulla värde och stundom ännu högre.

Vidare vill jag säga, att en person, som äger ett kapital — låt vara att det ej är större än 5,000 kronor — hvilket kapital han kan göra räntebärande, men som för öfrigt kan ägna sin tid och sina krafter åt hvad arbete han vill, bestämdt har mycket lättare att reda sig än en hemmansägare, som har 5,000 kronor nedlagda i ett jordbruk och som måste ägna sin tid och sin omsorg åt dettas skötsel. Och dock är kapitalisten fritagen från inkomstbeskattning, ända tills hans sammanlagda inkomster uppgå till 1,000 kronor. Det påståendet, att ägandet af jordbruksfastighet skulle innebära en större trygghet, d. v. s. skulle med hänsyn till afkastningen vara af säkrare art än ägandet af kapital eller innehafvandet af tjänst, är ej riktigt. Det jäfvas redan af föregående års missväxt, som visar, huru osäkert landtmannens verkliga inkomst gestaltar sig i förhållande till den inkomst, som utgöres af t. ex. en bestämd lön.

För min del skulle jag möjligen kunna vara med om en inkomstskatt, börjande vid ett något lägre taxeringsvärde än nu. t. ex. 10,000 kronor; men då den här föreslagna inkomstbeskattningen skulle begynna vid en gräns, som satts så lågt som vid 300 kronors inkomst, kan jag omöjligen biträda ett dylikt förslag, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Då jag läste igenom den kungl. propositionen, undrade jag, om Kungl. Maj:t ansåg dessa mindre jordbrukare vara ett skadligt element inom nationen, ty jag kunde ej på något sätt föreställa mig, att man kunde haft någon annan tanke, då man i den kungl. propositionen föreslog en så att säga straffskatt på dessa mindre jordbrukare. Jag åtminstone kunde ej komma till någon annan öfvertygelse, och jag vädjar till dem af herrarne, som läst igenom första stycket på sid. 19, af utskottets betänkande huruvida icke äfven de kommit till samma öfvertygelse, att man ansett dessa mindre jordbrukare vara en skadlig samhällsklass inom nationen, som därför borde beläggas med en straffskatt. Men då jag nu hörde herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hafva den öfvertygelsen, att dessa mindre jordbrukare, som hafva en jordbruksfastighet af 5,000 kronors taxeringsvärde, af denna sin fastighet hafva en inkomst af 1,000 kronor, så förföll denna beskyllning mot Kungl. Maj:t; och om det vore så, som vi hörde uppgifvas, måste det anses vara alldeles naturligt, att dessa jordbrukare beskattas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit. Men då jag nu själf är jordbrukare, skall jag be att få upplysa herr statsrådet om, att detta antagande är ett fullkomligt misstag. Vore det så, att dylika mindre jordbrukare verkligen hade en inkomst af 1,000 kronor, skulle de alla bli förmögna, under det att erfarenheten visar, att de bli fattigare. Vore ett sådant påstående riktigt, skulle det väl vara alldeles öfverflödigt, att Riksdagen lämnade statsbidrag till dessa mindre jordbrukare för att sätta dem i tillfälle att se, huru man i Danmark sköter sina små jordbruk. Då vore det väl riktigare att lämna statsbidrag till de större jordbrukarne, som ej få mer än 2 à 3 procent i afkastning af egendomens taxeringsvärde. Man kan således påstå, att detta herr finansministerns antagande är ett misstag, och jag tror att han icke kan hafva anledning att känna sig missnöjd, om kammaren kommer att afslå den kungl. propositionen.

Herr finansministern yttrade i sitt första anförande, att de mindre jordbrukarne skulle ha större inkomst af sitt jordbruk i förhållande till taxeringsvärdet än de större jordbrukarne. Men jag ber att få upplysa därom, att de större jordbrukarne använda alla möjliga slags maskiner för att sköta sitt jordbruk, och att det följaktligen är billigare att sköta större jordbruk än mindre. Då mindre jordbruk med ett taxeringsvärde af t. ex. 5,000 kronor äro en så liten affär, kunna icke dessa dyrbara maskiner användas med fördel, och vidare äro åkrarna så små, att det i många fall är omöjligt att använda dylika maskiner. Då kan man förstå, äfven om man ej är jordbrukare, att de större jordbrukarne, som sköta sin jord med maskiner och med liten arbetskraft, skola hafva fullt lika stor afkastning i förhållande till taxeringsvärdet som de mindre.

Man kan i likhet med herr statsrådet säga, att, om en jordbrukare ej hade mer än 300 kronors inkomst, så kunde han ej lefva därpå. Ja, det kan synas så, och man kan i vissa fall erkänna, att en del af dessa jordbrukare verkligen skaffa sig större inkomst än dessa 300 kronor, men det är i så fall icke af jordbruket. Detta

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
Forts.

göra de då genom annat arbete, som de utföra på lediga stunder, och därigenom kunna en del af dem förtjäna något hundra kronor, så länge de äro i sin fulla krafts dagar. Hafva de stor familj, måste de förskaffa sig dessa inkomster för att kunna försörja familjen. Men då så är, att denna inkomst på 1 à 200 kronor af arbete enligt detta förslag är skattefri, kan man ej taga densamma med i beräkningen och på grund däraf ålägga dem en sådan inkomstskatt, som här är föreslagen.

Jag skall be att få sluta med att säga, att det kan utarbetas en skattelag, som drabbar äfven de mindre jordbrukarne mer än för närvarande är förhållandet. Men skall man göra detta, måste man äfven se till, att man äfven träffar kapitalet ännu längre ned, än man nu gör. Ty man behöfver ej anses såsom om man endast toge hänsyn till jordbrukarnes intresse, om man fordrar billighet och rättvisa, och säkert torde väl vara, att på ett kapital af 20 à 25,000 kronor lefver kapitalisten mer obekymradt än jordbrukaren på ett hemman med 5,000 kronors taxeringsvärde. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten därå, att denne kapitalist har lika stora inkomster af sitt kapital, om han också ligger sjuk en eller två månader om året. Han har lika mycket, äfven om skörden fryser bort för jordbrukaren, så att denne har ingenting. Det synes mig därför, som om snarare kapitalisten borde drabbas af något högre beskattning än jordbrukaren, hvilken drifver en näring, som ena året lämnar liten inkomst och andra året icke den ringaste.

Jag skall, herr talman, med anledning af hvad jag har sagt be att få yrka afslag på Kungl. Maj:ts proposition och bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Sandquist, Bengtsson* i Häradsköp, *Hultkrantz, Anderson* i Hasselbol och *Andersson* i Baggböle.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att först få nämna, att jag genom arbete i sockenskattekommittén kommit att något ojämnt deltaga i behandlingen inom utskottet af föreliggande frågor; särskildt var jag icke i utskottet närvarande, då beslut fattades om friherre von Schwerins motion rörande själfdeklaration. Jag har velat säga detta för att få in det i protokollet, då jag icke kommit att göra anteckning därom i utskottets betänkande.

Emellertid har jag begärt ordet för att uttrycka den mening, att jag för min del icke funnit Kungl. Maj:ts förevarande proposition så opåkallad, som de flesta talarne här i kammaren ansett den vara. Jag har nämligen kommit till den uppfattningen, att inkomstskatten, såsom den nu uttages, ingalunda kan sägas drabba rättvist. Jag har icke kunnat finna det rättvist, att under det att den, som har inkomst af arbete till belopp af 1,000 kronor, är underkastad inkomstskatt, slipper ägare af jordbruksfastighet undan denna beskattning, äfven om han äger skuldfri jord, taxerad till något öfver 11,000 kronor, och likaså den, som äger en stadsfastighet eller, som det

heter, »annan fastighet», bevillingstaxerad till inemot 20,000 kronor. Jag har funnit det mindre lämpligt, att till följd af de nuvarande bestämmelserna enligt uppgift i den kungl. propositionen 94,5 procent af fastighetsägarna å landsbygden och 71,5 procent af fastighetsägarna i städerna alldeles undgå inkomstskatt. Jag har, som sagdt, icke kunnat finna detta vara rättvist, och jag kan därför icke anse annat än befogadt, att Kungl. Maj:t nu sökt råda bot på detta — såsom jag vågar beteckna det — missförhållande.

Emellertid tror jag dock — däruti vill jag gifva de herrar rätt, som protesterat mot den kungl. propositionen — att Kungl. Maj:t möjligtvis gått något för lågt, då han nu velat flytta ned gränsen ända till resp. 5,000 och 6,000 kronors taxeringsvärde. Dessutom tror jag att man kan gifva utskottet rätt däri, att, om man nu skall göra ändringar i de bestående grunderna för inkomstskatten, man måhända bör tillse, om icke all fonderad inkomst samtidigt bör drabbas af den afsedda drygare beskattningen.

Utskottet har såsom ett skäl, hvarför det icke kunnat vara med om den kungl. propositionen, anfört, att det icke skadade att få längre erfarenhet på detta område. Detsamma har här framhållits af herr Beckman. Gentemot detta yttrade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att man ingalunda behöfde någon erfarenhet, då man redan kände till de orättvisor eller ojämnheter — om man så vill säga —, som den kungl. propositionen afsåge att afskaffa. Det finnes dock en sak, skulle jag vilja säga, rörande hvilken man möjligen kunde behöfva förvärfva sig erfarenhet, innan man gör ändringar i de nu bestående grunderna för inkomstskattens utgående, det är nämligen frågan om, hvilken afkastning denna inkomstskatt kommer att lämna. Detta kan ju vara af ett visst intresse att se, innan man gör några genomgående förändringar.

Jag har sålunda rörande denna sak velat uttala den åsikten, att det nog finnes fog för den kungl. propositionen, om också den form, hvori den framkommit, icke varit sådan, att jag för min del kunnat vara med om densamma.

Beträffande friherre von Schwerins motion om själfdeklaration för inkomst af jordbruksfastighet tror jag, att den, som tänkt något på saken, måste erkänna, att de kraf, som däri framställas, i sig äro rättvisa. Men här tror jag gäller i vida högre grad det skälet, att man bör hafva någon erfarenhet, huru de nuvarande bestämmelserna om själfdeklaration komma att verka. Man bör, förefaller det mig, efterse, huru andra inkomsttagare kunna klara sig med själfdeklarationen. Och man kan genom den erfarenhet, man sålunda vinner, möjligtvis få sådana lärdomar, att man af dem kan draga nytta äfven beträffande en eventuell själfdeklaration för inkomst af jordbruksfastighet. Jag tror således, att utskottet nog har haft fullt fog för det påståendet, att man dels bör afvakta resultatet af den skatt, som närmast skall inflyta, och dels se till, huru den själfdeklaration, som åligger andra inkomsttagare än fastighetsägare, kommer att utfalla.

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
Forts.*

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Jag ber sålunda, herr talman, att äfven jag, fastän på något olika grund än föregående talare, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Berg* i Göteborg instämde häruti.

Herr *Branting*: Herr talman! Det är ju en gammal historisk erfarenhetssats, som bekräftas gång på gång, att en samhällsklass, som har makt och inflytande, försöker begagna sig däraf för att i möjligaste mån fria sig själf från skattebördorna och i stället vältra dem öfver på andra, mindre inflytelserika samhällsklasser. En mera slående illustration till detta förhållande lär man väl knappast kunna finna än de siffror, som här återupprepas i Kungl. Maj:ts proposition och som redan förut hafva i Riksdagen anförts. Det omtalas nämligen i den kungl. propositionen, att af hela antalet jordbruksfastigheter, som enligt 1900 års bevillningstaxering utgjorde 470,451, äro enligt nu gällande ordning 446,405 fria från tilläggsbevillning. Detta faktum är i och för sig så talande, att det bör understrykas för hvarje gång, som dessa frågor komma fram i kammaren. Och jag ber att vid detta tillfälle få göra det för min del.

Det har af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhållits, att Kungl. Maj:t haft synnerligt fog för att söka se till, om icke något mera än hittills skulle kunna uttagas af den svenska jorden i skatteväg, när man nu måste gå omkring och söka med ljus och lykta efter nya föremål att skattlägga, och när förhållandet är sådant, att dels genom inkomstskattens införande jordägarne kommit i gynnsammare ställning, än då vi hade den s. k. tilläggsbevillningen, och dels därjämte 1904 är det märkesår, då grundskatterna fullständigt försvinna. Det är således för närvarande en situation, som i alldeles särskild grad uppfordrar en regering, som i skatteafseende vill i någon mån tillvarataga rättvisans kraf, att tillse, huruvida icke något mera skatt kan läggas på jorden, än för närvarande är fallet.

Kungl. Maj:t har också gjort ett försök i den vägen genom framläggande af detta förslag. Det har af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här betonats, att det föreliggande förslaget gränssiffror naturligtvis icke kan sägas hafva tillkommit annat än efter smak, att man endast tagit en siffra mera på en slump samt därvid försöksvis stannat vid 5,000 kronor.

Nu hafva ett par talare från utskottet, herrar *Beckman* och *K. G. Karlsson*, framhållit, att de för sin del anse, att den princip, Kungl. Maj:t härvidlag varit inne på, varit fullkomligt riktig. Men de hafva af andra skäl icke kunnat vara med om förslaget. Och framför allt har det syntts dem bäge, att Kungl. Maj:t gått för långt nedåt i sitt förslag om inkomstskattens tillämpning. Men jag får för min del uppriktigt säga, att den rätta konsekvensen af dessa herrars ståndpunkt synes mig hafva bort vara den, att de inom utskottet framställt yrkande om, att Kungl. Maj:ts proposition då måtte åtminstone delvis bifallas. Jag tror, att till och med i denna kammare,

där hemmansägareintresset är så starkt företrädt, det skall finnas mycket stark resonans för det rättvisa däri, att det icke bör vara så hög gräns som för närvarande, eller uppe vid 16,700 kronor. Om man nu skulle anse det föreslagna gränsbeloppet 5,000 kronor vara alltför lågt, hvarom jag icke för min del vågar uttala någon bestämd mening, finnes dock en möjlighet att sänka den nu gällande, väl af alla såsom för hög betraktade gränsen och sålunda i någon mån jämka på de orättvisa förhållanden, som råda, i det att så stor del af dem, som äga Sveriges jord, gå fria från här ifrågasvarande skatt. Nu har här i mycket klagande ton framhållits af några representanter för de synpunkter, utskottet gjort gällande, att det rent af här vore fråga om en »straffskatt» på jordbrukarne, såsom en talare sade. Ja, visst. Hvarje samhällsklass, som får nya skatter sig pålagda, ser naturligtvis icke detta med tillfredsställelse. Men nog är det bra besynnerligt att tala om straffskatt, därför att man sätter i fråga, att en person, som kanhända äger en ointecknad jordbruksfastighet till taxeringsvärde af 16,500 kronor, också skall vara med och betala någon smula inkomstskatt.

Öfver hufvud taget är det i den tankegång, som utvecklas från detta håll, en lucka, som det förefaller mig besynnerligt, att icke de ärade talarne observerat eller hittills under debatten framhållit. Det talas om, att på dessa små hemman sitta personer, som ha svårt att draga sig fram, som äro nere vid existensminimum. Skall man då vilja begära, att på dem lägges ytterligare skatter? Och när man beräknar, att sex procent på 5,000 kronor endast utgör 300 kronor, synes det ju vara uppenbart, att det här är fråga om mycket fattigt folk, som knappast har något att leva på.

Men man glömmer i detta resonemang alldeles bort, att dessa personer också hafva därjämte inkomst af sitt arbete. Man glömmer bort, att alla andra samhällsmedlemmar få skatta icke blott för inkomst af kapital, större eller mindre, utan äfven för inkomst af arbete. I våra debetsedlar, sådana de delas ut i städerna, kommer detta till synes. Där står det, att man får skatta både för inkomst af kapital och arbete. Men ägarne af dessa hemman få endast skatta för inkomst af fastighet. Inkomsten af arbete synes icke, den framträder icke för deras medvetande, och dock utgör den en så väsentlig del af den inkomst, hvarpå de leva. Det är också detta, som utgör förklaringen på, att de öfver hufvud taget kunna dra sig fram på dessa små hemman, som icke äro taxeringsvärderade till högre belopp.

Men då är det icke orimligt, att, när man lägger tillsammans båda dessa inkomster, både inkomsten af deras arbete, som icke synes, och af hemmanets taxeringsvärde, man då kommer upp till ett belopp, som närmar sig det, där det kan vara skäl att denna tilläggsbevillning — inkomstskatten — inträder.

För min del vill jag på det bestämdaste betona nu liksom jag gjort det vid föregående tillfällen, när dessa frågor varit på tal, att jag skulle önska, att de samhällsklasser, hvilka stå nere vid existensminimum eller strax ofvanför detta belopp, så hastigt som

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

möjligt kunde befrias från en så stor del af skattebördan som möjligt och att man finge till stånd en allmän förskjutning af skattebördan ifrån dessa lager af befolkningen öfver på dem, som ha större bärkraft.

Jag förstår mycket väl å andra sidan, att, när regeringen står inför den uppgiften att söka efter nya skatter, och endast har valet mellan att lägga dessa nya skatter på den stora massan i form af nya konsumtionsskatter, som den redan gjort i rikligt mått, och att lägga en skatt på dessa mindre jordägare, den då kommer i den ställningen att i valet mellan två onda ting nödgas föredraga det som är mindre ondt. Och som det mindre onda måste äfven för mig te sig detta att skattnägga dem, hvilka i alla fall ha en fonderad inkomst till i någon mån afsevärdt belopp. Valet står icke emellan huruvida man skall låta dessa vara skattefria som hittills, eller om man skall lägga skatt äfven på dem, utan valet står mellan det förstnämnda alternativet, å ena sidan, och å andra sidan åtgärden att uttaga hela det nödiga skattebeloppet af den stora massa, som befinner sig alldeles nere vid existensminimum, såsom man redan börjat medelst brännvinskatt och ämnar fortsätta medelst maltskatt. I en sådan situation tvekar jag icke att säga hvilketdera som är rättvist och billigt. Jag tror, att det är på sin plats, att en röst med eftertryck blir höjd för krafvet därpå att de, som besitta Sveriges jord, må deltaga i större utsträckning än hittills i de bördor, som blifvit hela nationen pålagda.

Det förefaller mig således, som om den enda konsekvens, hvar till man kan komma, vore att yrka bifall till det kungliga förslaget. Nu har som bekant Första Kammaren för sin del ganska öfverraskande bifallit det kungliga förslaget, och om nu, som säkert torde vara, Andra Kammarens majoritet följer utskottet, så förestår för utskottet, såvidt jag kan förstå, en uppgift att i första hand se till, om icke en *sammanjämkning* skulle kunna äga rum mellan dessa ståndpunkter. Och då skulle denna sammanjämkning naturligt ske på det sätt, att man befriade de lägsta inkomsttagarne, de svagaste skuldrorna bland dem Kungl. Maj:t velat drabba med denna nya skatt, från att bära den, men i stället låte de grupper inom hemmansägarnes klass, hvilka stå närmast strecket 16,700 kronor, få komma med under denna inkomstskatt.

I förhoppning att något beaktande måtte fästas vid ett sådant sammanjämningsförslag, anser jag mig i frågans nuvarande läge endast kunna yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr Branting förenade sig herrar *Fredholm*, *Nyström*, *Pettersson* i Södertälje, *Sterner*, *Johansson* i Jönköping och *Larsson* i Lund.

Herr Höjer: Herr talman! Jag hade icke tänkt deltaga i dagens debatt, men, då jag såg, att min ärade vän och kamrat i bevillningsutskottet herr Lindblad begärde ordet, visste jag på förhand, att det skulle vara för mig alldeles omöjligt att förblifva en tyst åhörare



af debatten; och så kom det sig, att jag hos herr talmannen anmälde mig för att erhålla ordet.

Jag vill då yttra några ord med anledning såväl af herr Lindblads motion som på grund af hans anförande.

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

Min ärade vän har, som ni se, varkunnat sig öfver de stora och medelstora jordägarne i vårt land, emedan de, i allmänhet taladt, få erlægga en högre inkomstskatt än som vederborde; i följd däraf att, såsom vi alla veta, själfva beräkningsgrunden för inkomsten af jordbruksfastighet är alltför hög. Herr Lindblad har nu funnit en utväg, lika enkel som den gamla historien om Columbi ägg, att råda bot för orättvisan. Han tager endast och öfverflyttar en tredjedel af skatten från fastighetsägarne till arrendatorerna; och så, menar han, är orättvisan, om icke helt och hållet, så åtminstone till en väsentlig del afhjälpt.

Jag vågar i detta fall vara af en väsentligt annan mening än min ärade vän. Den orättvisa, som otvifvelaktigt förefinnes, blir icke ett spår mindre därför, att den delvis öfverflyttas på arrendatorerna; orättvisan står kvar ändock, det är obestriddigt. Den kan utplånas, så vid tjug begriper, endast på *ett* sätt, nämligen därigenom att vid värdering af inkomst af fast egendom en annan och rättvisare beräkningsgrund, sålunda att jordägarne liksom deras arrendatorer få själfdeklarera för att få sin inkomst upptaxerad till dess *verkliga* belopp. Då är det alldeles klart, synes det mig, att hvarken jordägarne eller arrendatorerna få skäl att klaga öfver någon dem tillfogad orättvisa.

Nu har herr Lindblad i sin motion och i sitt anförande hänvisat till den danska lagen, beträffande hvilken jag vill påminna herr Lindblad, att densamma, ännu den dag i dag är, icke alls varit tillämpad, emedan den ej är definitivt antagen. Men jag misstänker därjämte, att min ärade vän läst danska lagen, om icke baklänges, så åtminstone i väsentlig grad oriktigt, och jag skall anhålla att i korthet få ange skälen för denna min förmodan. Den reform af den danska skattelagstiftningen, som af Folketinget antogs i mars månad 1902, har, så vidt den rör staten, funnit sitt uttryck i två lagar, den ena: »Lov om Inkomst- og Formueskatt til Staten», samt den andra, som herr Lindblad citerade: »Lov om Eiendomsskyld». Båda dessa lagar, som af Folketinget antogos samma dag, hafva af herr Lindblad blifvit på något sätt hopblandade.

Hufvudlagen, som är lagen om inkomst- och förmögenhetsskatt, har afseende på hvarje slag af inkomst, således inkomst af arbete, inkomst af kapital och inkomst af jordbruksrörelse o. s. v. Inkomsten skall efter själfdeklaration beskattas progressivt med en skatteskala från 1,3 till 2,5 %, således en ganska svag progression.

Lagen stadgar dessutom, att till inkomstskatten skall fogas såsom komplement en förmögenhetsskatt, hvilken *all* förmögenhet, både kapital och fastighet, är underkastad med iakttagande naturligtvis, att afdrag för skuldräntor medgifves. Enligt lagen skola fastighetsägare såväl som kapitalister betala i förmögenhetsskatt  $\frac{1}{2}$  pro mille, d. v. s. 50 kronor i förmögenhetsskatt på en förmögenhet af 100.000

Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)

kronor, för att taga ett exempel. Denna förmögenhetsskatt kan enligt lagen fastighetsägarna *icke* dela med arrendatorerna.

Däremot är den nyss nämnda »Lov om Eiendomsskyld», hvilken icke har med lagen om förmögenhetsskatt det allra bittersta att skaffa, något helt annat. »Lov om Eiendomsskyld» är endast en reformerad dansk grundskattelag. Det är hvad den är.

I vårt land äro som vi alla känna grundskatterna afskrifna, men den danska jorden är fortfarande underkastad grundskatt; och dessa grundskatter gifva mellan 6 à 7 millioner om året. Bestämmelserna om dessa danska grundskatter voro förut formulerade i flera lagar, hvilka blifvit upphäfdade och ersatta med bestämmelserna i den äberopade »Lov om Eiendomsskyld», hvilken Folketinget för sin del antog den 11 mars 1902.

Enligt denna lag om de danska grundskatterna skall fastighet, oberoende om den är skuldfri eller icke, bära en grundskatt af  $\frac{3}{4}$  pro mille, hvilket betyder, att t. ex. en fastighet, skuldfri eller icke, på 100,000 kronor får betala i grundskatt 75 kronor. Nu är det uppenbarligen denna lag, herr Lindblad studerat, ty i densamma står det, att af grundskatten skall betalas.  $\frac{3}{5}$  af ägaren och  $\frac{2}{5}$  af arrendatören. Men jag hemställer till min ärade vän, om icke detta är något helt annat än hvad här är fråga om. Här är fråga om en inkomstskatteförordning, som i all rimlighets namn väl närmast är att jämföra med den af mig omnämnda danska lagen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

Jag skall nu lämna min ärade vän, så intressant det än kunde vara att få fortsätta samtalet med honom, för att med några få ord angifva min uppfattning af den kungl. proposition, som nu föreligger till behandling.

Jag skall då till en början obetingadt ge herr statsrådet och chefen för finansdepartementet rätt däruti, att det är fullständigt orimligt, att 94 procent af Sveriges fastighetsägare och 47 procent af den svenska landsbygdens fastighetsinkomst skola vara fria ifrån inkomstskatt. I det fallet har jag samma uppfattning som åtskilliga kamrater både inom och utom utskottet. Men jag är också af den meningen, att om en reform i första brådbrasket skulle vidtagas, borde herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tills vidare ha stannat vid en gräns nedåt af, låt oss säga 10,000 kronors värde. Jag ber att få fästa herr statsrådets uppmärksamhet därpå, att det äfven finnes en mängd andra oegentligheter i vår nuvarande inkomstskatteförordning än den af Kungl. Maj:t anmärkta. Det är i densamma icke någon skillnad gjord mellan fonderad inkomst och icke fonderad inkomst, och själfva beräkningsgrunden för inkomst af fastighet är, som vi alla erkänna, oriktig och ger därför i många fall ett oriktigt resultat. Skatten utgår ju icke af den inkomst, som faktiskt åtnjutits. utan af en beräknad inkomst, som ofta icke influtit.

Allt detta är oförnekligt. Men jag vill dessutom fästa herr statsrådets uppmärksamhet därpå, att, såvidt jag förstår, trots i den

kungl. propositionen åberopats Riksdagens skrifvelse af år 1902, de anvisningar, som stå i denna riksdagsskrifvelse, icke blifvit af regeringen följda. Riksdagsskrifvelsen är af den 14 maj 1902 och innehåller, kan man säga, två hufvudmoment. Å ena sidan har Riksdagen erkänt det oriktiga i själfva beräkningsgrunden för inkomst af fastighet och på samma gång fäst uppmärksamheten på orimligheten däraf, att en så stor del af den svenska jorden skall vara fri från inkomstskatt. Riksdagen har för sin del funnit den rätta vägen att råda bot för detta missförhållande och rekommenderar införandet af en särskild förmögenhetsskatt; och Riksdagen var, att döma af denna sin skrifvelse till Kungl. Maj:t, så angelägen om denna sak, att den — litet längre fram i skrifvelsen — såsom sin åsikt uttalade, att en dylik förmögenhetsskatt kunde påläggas utan att man först afvaktade en fullständig omgestaltning af hela vårt inkomstskattesystem.

Längre fram i sin ofvan berörda skrifvelse anmärker Riksdagen såsom en andra oegentlighet, att det uti inkomstskatteförordningen icke göres någon skillnad mellan, å ena sidan, inkomst af arbete och, å andra sidan, inkomst af fast egendom och af kapital. Äfven här anvisar Riksdagen den väg, på hvilken regeringen och Riksdagen borde slå in för att afhjälpa denna oriktighet, och detta så, att man borde låta skatteplikten inträda tidigare för inkomst af fast egendom och kapital än för inkomst af arbete. Nu har emellertid regeringen föreslagit den tidigare skatteplikten endast för inkomst af fast egendom, men låtit den förefintliga oegentligheten med afseende på beskattningen af fonderad inkomst af kapital stå kvar oförändrad. Till sist sade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att om vi skulle få bort oegentligheterna i skatteväg, så måste vi afskaffa både bevillningsförordningen och inkomstskatteförordningen, men det ginge väl icke an. I det fallet är jag af en annan mening än herr finansministern. Det är just detta, som vi ovillkorligen måste göra, om icke i dag eller i morgon, så åtminstone i den närmaste framtiden. Vi komma icke på riktig och säker grund i afseende på våra skatteförhållanden, förrän vi afskaffa både bevillningsförordning och inkomstskatteförordningen och ersätta dem, såsom för tio år sedan skedde i Preussen och nyligen i Danmark, med en lag om skatt på inkomst och förmögenhet; hvarjämte vi i samband härmed måste reformera hela vårt kommunala skatteväsende i öfverensstämmelse med grundprinciperna i den högst intressanta motion, som vi om en liten stund skola behandla med anledning af ett annat bevillningsutskottets betänkande.

Jag har, såsom herrarne kunnat förstå af mitt anförande, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen i detta ämne till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

*Angående  
en inkomstskatt  
för år 1904.  
(Forts.)*

§ 8.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *K. H. Bergendahl* anmält sig vara af sjukdom förhindrad att bevista dagens sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,3 e. m.

In fidem  
*Herman Palmgren.*